
SINTEZE SUMMARIES

ediție bilingvă | bilingual edition

STUDII DE STRATEGIE ȘI POLITICI 2015 · STRATEGY AND POLICY STUDIES 2015

STUDII DE STRATEGIE ȘI POLITICI (SPOS) 2015

– SINTEZE –

- STUDII DE STRATEGIE ȘI POLITICI (SPOS) 2015 -

ISSN 1843-1372

© INSTITUTUL EUROPEAN DIN ROMÂNIA, 2016

Bd. Regina Elisabeta nr. 7-9, Sector 3, București, România

Telefon (4021) 314 26 96; Fax (4021) 314 26 66

E-mail: ier@ier.ro

Website: www.ier.ro

Grafică și DTP: Monica Dumitrescu

Tipar: Alpha Media Print

Splaiul Unirii nr. 313, București

www.amprint.ro

Opiniile exprimate aparțin autorilor studiilor și nu reprezintă poziția Institutului European din România.

CUVÂNT ÎNAINTE

Promovarea unor politici publice riguros fundamentate, sprijinite pe analize și dezbateri prealabile, reprezintă un element esențial în furnizarea unor rezultate de calitate și cu impact pozitiv asupra vieții cetățenilor. Institutul European din România, în calitate de instituție publică cu atribuții în sprijinirea formulării și aplicării politicilor Guvernului, a continuat și în anul 2015 programul de cercetare dedicat *Studiilor de strategie și politici (Strategy and Policy Studies – SPOS)*.

Programul SPOS este menit a sprijini fundamentarea și punerea în aplicare a politicilor Guvernului României în domeniul afacerilor europene, oferind decidenților politici informații, analize și opțiuni de politici.

În anul 2015, în cadrul acestui proiect au fost realizate *cinci studii*, care au abordat arii tematice diferite, relevante pentru evoluția României în context european. Cercetările au urmărit furnizarea unor elemente de fundamentare a politicilor în domenii precum: combaterea euroscepticismului, extremismului/radicalizării și consolidarea încrederii în valorile europene; cooperarea transfrontalieră între România și Ucraina, respectiv între România și Republica Moldova; industriile creative și potențialul lor de creștere în România; planul de investiții al Comisiei Juncker și potențialul impact asupra economiei românești; noile măsuri de combatere a fenomenului terorist, propuse la nivel european, și impactul acestora asupra liberei circulații.

Adresez mulțumirile mele atât echipelor de autori, cât și colegilor din cadrul Biroului Studii și Analize care au sprijinit derularea acestui proces de cercetare.

Gabriela Drăgan

Director general al Institutului European din România

CUPRINS

Studiul nr. 1	
<i>Combaterea euroscepticismului, extremismului/radicalizării și consolidarea încrederii în valorile europene</i>	7
Studiul nr. 2	
<i>Cooperarea transfrontalieră între România și Ucraina, respectiv între România și Republica Moldova. Oportunități și provocări în perioada 2014-2020.....</i>	10
Studiul nr. 3	
<i>Industria creative: potențial de creștere în România și în context european</i>	15
Studiul nr. 4	
<i>Planul de investiții al Comisiei Juncker și potențialul impact asupra economiei românești</i>	19
Studiul nr. 5	
<i>Impactul noilor măsuri de combatere a fenomenului terorist, propuse la nivel european, asupra liberei circulații</i>	24

Studiul nr. 1

Combaterea euroscepticismului, extremismului/radicalizării și consolidarea încrederii în valorile europene

Autori¹: **Sergiu Gherghina** (coordonator)
 Sorina Soare
 Sergiu Mișcoiu

De mai bine de trei decenii atât studiile de specialitate, cât și observațiile jurnalistice identifică în aproape toate statele membre ale Uniunii Europene (UE) existența unor poziții critice față de UE. Evoluțiile politice din ultimii ani ne permit să observăm că genul eterogen de partide, mișcări sau lideri asociați unui discurs eurosceptic este departe de a fi un element periferic cu vizibilitate temporară. Dimpotrivă, precum se poate vedea și în compoziția Parlamentului European ales în mai 2014, avem de-a face cu un fenomen în fază de expansiune. În acest context, studiul de față analizează afinitățile dintre elementele argumentative eurosceptice și manifestările radicalismului/extremismului politic la nivel european și național. Din punct de vedere metodologic, studiul combină abordarea calitativă cu elemente cantitative. Deși în cercetare sunt amintite și grupări extraparlamentare, analiza se concentrează cu precădere pe acele formațiuni care au o reprezentare la nivel instituțional.

În ceea ce privește euroscepticismul, cercetarea amintește că avem de-a face cu un concept care nu beneficiază de o definiție consensuală în literatura de specialitate, fiind adesea încadrat în grupul conceptelor eluzive și contestabile. Clasificările sau tipologiile propuse de literatura de specialitate nu sunt aplicate în mod uniform și integrează în același grup partide politice (de guvern sau în opoziție, de tip mainstream sau periferice), mișcări sau asociații, dar și atitudini și comportamente individuale. De remarcat este și faptul că acest concept este utilizat pentru a caracteriza partide situate de literatură la extremele continuum-ului dreapta/stânga; regăsim astfel partide precum Syriza în Grecia (extrema stângă), dar și Partidul Popular Danez (extrema dreaptă). Elemente eurosceptice sunt identificate însă și în cazul unor partide mainstream precum Conservatorii britanici, Fidesz în Ungaria sau Partidul Civic Democrat în Republica Cehă. Nu există o familie ideologică omogenă și nu putem identifica o opoziție binară bine definită: poziții în favoarea UE vs. poziții contrarii. La baza discursurilor eurosceptice regăsim adesea un spectru argumentativ amplu care nu se reduce la refuzul integrării europene (capitolul 1). Dificultăți conceptuale similare au fost identificate și în ceea ce privește radicalismul și extremismul. Semnificativ este însă faptul că, spre deosebire de euroscepticism, radicalismul și extremismul sunt asociate unor forme de opoziție violentă și virulentă față de *status quo*-ul democratic.

¹ **Sergiu Gherghina** este lector universitar la Departamentul de Științe Politice, Universitatea Goethe din Frankfurt. A obținut titlul de doctor în Științe Politice la Universitatea Leiden. Este editorul *East European Quarterly*, un jurnal internațional publicat de Central European University Budapesta. Interesele sale de cercetare sunt partidele politice din Europa Centrală și de Est, comportamentul legislativ și electoral, democratizarea și utilizarea democrației directe.

Sorina Soare este cercetător la Universitatea din Florența. A studiat Științe Politice la Universitatea din București și a obținut un doctorat în Științe Politice la Université Libre de Bruxelles. S-a specializat în domeniul politicii comparate, cu un focus pe zona post-comunistă. Printre interesele ei de cercetare se regăsesc partide politice, populismul și procesul de democratizare. Printre publicațiile sale: numărul special ITALY AFTER THE 2013 ELECTIONS, *Studia Politica. Romanian Political Science Review*, vol. XIII, n. 4, 2013, (with Sergiu Gherghina & Sergiu Mișcoiu) (eds.) *Contemporary Populism: A Controversial Concept and Its Diverse Forms*, Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2013, (with S. Gherghina), « A test of European Union postaccession influence: comparing reactions to political instability in Romania » *Democratization*, 2015 <http://dx.doi.org/10.1080/13510347.2015.1020792> (online first).

Sergiu Mișcoiu este directorul Departamentului de Relații Internaționale și Studii Germane din cadrul Facultății de Studii Europene (Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca). Este doctor și abilitat în Științe Politice al Universității Paris-Est și doctor în Istorie al Universității Babeș-Bolyai și conducător de doctorate la aceste două universități. Domeniile sale de interes sunt teoriile constructiviste și discursive aplicate formării și funcționării comunităților politice și, mai ales, emergenței grupurilor radicale, populiste și extremiste. Este autor al cărților *Au pouvoir par le Peuple ! Le populisme saisi par la théorie du discours* (Paris, L'Harmattan, 2012), *Naissance de la nation en Europe. Théories classiques et théorisations constructivistes* (Paris, L'Harmattan, 2010), *Formarea națiunii. O teorie socio-constructivistă* (Cluj, Efes, 2006) și *Le Front National et ses répercussions sur l'échiquier politique français* (Cluj, Efes, 2005), co-autor și co-editor al douăzeci de volume internaționale, autor al patruzeci de articole publicate în România, Franța, SUA, Germania, Spania, Italia, Marea Britanie, Belgia, Moldova și Ungaria.

Cercetarea a fost structurată în patru capitole, primul dintre acestea delimitând cadrul teoretic. Acesta descrie principalele valori europene, puncte de reper centrale în discursurile exponenților eurosceptici și/sau extremiști. Definierea UE prin prisma unei identități culturale comune, bazată pe moștenirea culturală, religioasă și umanistă a Europei se regăsește în centrul discursurilor utilizate de numeroase partide și formațiuni politice radicale. Apărarea identității europene este echivalată cu apărarea identității naționale și a laicității; pe acest fundal apar adesea teorii conspiraționiste care asociază imigranții cu un virus programat să distrugă identitățile naționale și să faciliteze supunerea față de interese străine. Din punct de vedere social-economic, critica modelului european se deplasează de la argumentele care denunțau sistemul consensual-corporativist bazat pe compromisul social-democrat din anii '80 și '90, către o critică a derivelor liberale datorate supunerii marilor interese economice. Sunt analizate apoi principalele contribuții din literatura de specialitate. Prezentarea sintetică a principalelor linii teoretice a permis nu numai identificarea tipologiilor existente în literatură, ci și analiza determinantilor euroscepticismului și extremismului. În paralel cu lipsa de încredere și satisfacție politică, în perioadele de criză apar sentimente de excludere a tot ceea ce este perceput ca o amenințare pentru comunitatea de referință. Studii recente au identificat în atitudinea față de imigrație principala motivație la baza votului pentru partide extremiste. Prevalența valorilor de tip autoritar este la rândul său considerată un indicator important în dinamica votului pentru aceste partide. Pe scurt, dezmembrarea frontierelor, creșterea numărului de imigranți, multiplicarea diferențelor culturale sau religioase, criza sistemului tradițional de protecție socială sunt o parte din elementele folosite de retorica eurosceptică. Acestea li se adaugă aspecte tehnice precum efectele dezechilibrului accentuat între statele puternice din punct de vedere economic și/sau demografic și statele sărace sau mici. Argumentele se referă și la critici legate de responsabilitatea și legitimitatea limitată a instituțiilor europene, în special ale Comisiei sau Consiliului.

Cel de-al doilea capitol oferă o analiză de detaliu a principalelor partide politice cu discurs eurosceptic și accente radicale. Criteriul de selecție adoptat este acela al prezenței în Parlamentul European în perioada de după alegerile din mai 2014. Sunt realizate și câteva studii de caz pe baza cărora autorii își propun să ilustreze asemănările și deosebirile discursive între diferitele specii ale acestui gen. Unul dintre principalele puncte de convergență este discursul *anti-establishment*. Cu mici excepții, naționalismul este un alt element ideologic de bază. Studiul observă că extremele populiste sunt identificabile prin stilul retoric, limbajul direct și simplu și structura argumentativă maniheistă. Acest capitol se încheie cu o analiză a discursului extremist și eurosceptic al partidelor și organizațiilor politice românești. De-a lungul perioadei postcomuniste echivalarea integrării UE cu obiectivul prioritar al politicii externe a României a uniformizat pozițiile politice și programele economice ale partidelor. Integrarea europeană a acționat ca un „magnet” care a alineat orice partid cu aspirație de guvern pe poziții liberale în domeniul economic, dar și cultural. Chiar și după integrare, la nivel partizan cooperarea europeană este în continuare prezentată într-o dimensiune pozitivă. Cu două excepții, din 2007 până în prezent formațiunile politice sau candidații independenți provenind din România nu au colaborat direct cu reprezentanții extremiști și/sau eurosceptici. Singurul partid politic românesc care a afișat o poziție vagă și mai mult implicit eurosceptică a fost Partidul Poporului Dan Diaconescu.

Al treilea capitol se axează pe analiza atitudinilor cetățenilor din statele membre față de UE și instituțiile sale. Au fost utilizate date din două sondaje de opinie publică (Eurobarometru din 2013 și 2014) și au fost analizate în detaliu cinci state membre (aceleași ca în capitolul 2) pentru a observa profilul cetățenilor cu atitudini critice față de UE. Rezultatele indică un grad mare de nemulțumire la nivelul celor mai multe state membre – statele din UE15 fiind mai nemulțumite decât Noile State Membre – observând astfel că majoritatea cetățenilor europeni este critică sau foarte critică la adresa UE. Procentele celor nemulțumiți sunt foarte mari atunci când este vorba despre direcția în care se îndreaptă UE și susținerea specifică sau difuză la adresa UE. Cetățenii din țările care se confruntă cu probleme financiare majore (de exemplu, Grecia, Irlanda, Portugalia, Spania) sunt foarte critici la adresa UE. În ceea ce privește România, atitudinea dominantă este una proeuropeană. Populația tânără, urbană, cu studii superioare este cea mai euroentuziastă, iar această atitudine este direct proporțională cu respingerea extremismului, a naționalismului și a excluderii pe criterii etnice și religioase.

Ultimul capitol este dedicat unei analize aprofundate a cazului românesc. Deși niciunul dintre partidele românești cu mandate în PE nu este extremist sau eurosceptic, atitudinile critice de la nivelul populației sunt mult mai ridicate decât în preajma aderării. Capitolul descrie principalele etape și soluții adoptate la nivel european în combaterea euroscepticismului. Încă de la jumătatea anilor '70 se subliniază necesitatea de a implementa strategii de comunicare, informare și educare a cetățenilor săi în spiritul european. Campaniile de promovare și, în general, strategia de prezentare și comunicare a UE au plecat, de la bun început, de la premisa că cetățenii

europeni trebuie convinși de raționalitatea procesului de integrare, fiind ignorate sau chiar intenționat reprimite componentele pasionale și emoționale ale unui posibil atașament european. În contextul românesc, analiza pleacă de la constatarea că grupurile extremiste și xenofobe s-au cantonat într-o zonă de marginalitate politică unde au putut să se radicalizeze fără să se afle în vizorul instituțiilor de control și fără să facă obiectul direct al aplicării unor interdicții legale. Grupările de acest gen se declară, adeseori, ortodox-naționaliste, pretinzând, în mod explicit sau implicit, că sunt continuatoarele mișcării legionare din perioada interbelică. Activitatea acestora se desfășoară, în mare măsură, în mediile virtuale. Dincolo de menționarea dispozitivelor pe care instituțiile din România le folosesc pentru combaterea euroscepticismului și a radicalizării xenofobe, studiul formulează patru recomandări: (1) o mai atentă și exigentă selecție și pregătire a formatorilor în domeniul studiilor europene; (2) readucerea valorilor și principiilor ce reprezintă fundamentul european în atenția formatorilor și a instituțiilor ce furnizează educație în domeniul studiilor europene, (3) introducerea unor cursuri periodice de perfecționare pentru funcționarii publici și (4) lansarea unor măsuri socio-economice integrate și planificate care să permită ameliorarea nivelului de trai al populației susceptibile să fie receptivă la mesaje de tip eurosceptic. Colaborarea între instituțiile statului și organizațiile societății civile este un element fundamental.

Studiul nr. 2

Cooperarea transfrontalieră între România și Ucraina, respectiv între România și Republica Moldova. Oportunități și provocări în perioada 2014-2020

Autori¹: **Iordan Gheorghe Bărbulescu** (coordonator)
Mircea Brie
Nicolae Toderaș

Studiul a fost gândit ca o analiză a cooperării transfrontaliere și a rolului jucat de actorii statali și non-statali în respectivul proces. Obiectivul general al studiului a fost acela de a identifica provocările și oportunitățile, prezente și viitoare în cooperarea transfrontalieră, existente între România și Ucraina, respectiv între România și Republica Moldova, în perioada 2014 - 2020. De aceea, a fost aleasă calea studierii, pe de o parte, a dimensiunii socio-economice de intervenție și, pe de altă parte, a celei politice și de securitate. Nu a fost neglijat nici modul în care România susține dezideratul aderării la UE a Republicii Moldova și a Ucrainei.

Relevanța temei este cu atât mai ridicată cu cât Europa estică, în special Ucraina, dar și Republica Moldova sunt supuse unor presiuni externe care, la rândul lor, produc vulnerabilități de ordin securitar ce afectează inevitabil frontiera estică a UE și, deci, securitatea întregii regiuni. Mai mult, UE deja se confruntă cu efectele migrației masive, astfel că securitatea frontierelor a devenit un laitmotiv pe agenda europeană, generând, inclusiv, disensiuni între statele membre, cele foarte vocale în acest „cor al negării” fiind cele din grupul estic, acestea uitând, se pare că, acum două decenii cetățenii lor „băteau” într-un mod asemănător la porțile UE, milioane de europeni din est emigrând spre vest.

¹ **Iordan Gheorghe Bărbulescu** este profesor universitar, doctor în Științe Politice/Relații Internaționale, conducător de doctorat la SNSPA, autorul mai multor lucrări din domeniul Studiilor Europene precum *Uniunea Europeană. Aprofundare și extindere* (Trei, 2001), *Uniunea Europeană. De la economic, la politic și Uniunea Europeană. De la național, la federal* (Tritonic, 2005, 2006), *Uniunea Europeană. Politicile extinderii* (Tritonic, 2007), *Procesul decizional în UE* (Polirom, 2008), *Noua Europă* (Polirom, 2015) etc. Tot sub conducerea sa au fost publicate: *Dicționar explicativ trilingv al Uniunii Europene*, Polirom, 2009 și Studiile SPOS intitulate „*Implicațiile intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona asupra instituțiilor și politicilor românești*”, 2010 și *Coordonarea afacerilor europene la nivel național. Mecanisme de colaborare între Guvern și Parlament în domeniul afacerilor europene. Studiu comparativ în statele membre UE*, 2012. Activitatea sa se desfășoară și dincolo de universitate, fiind Președintele Asociației Române de Relații Internaționale și Studii Europene și Președintele ECSA-România. Este profesor Jean Monnet al Comisiei Europene, manager și expert în cadrul a zeci de proiecte de cercetare sau pe fonduri europene. Este, de asemenea, de mulți ani, expert ARACIS și CNATDCU. A lucrat în MAE în același domeniu al afacerilor europene, fiind răsplătit, pentru activitatea desfășurată în procesul de aderare a României la UE, cu Ordinul Național Serviciul Credincios în gradul de Cavalier.

Mircea Brie este profesor de Relații Internaționale și Studii Europene la Universitatea din Oradea. Este directorul Departamentului de Relații Internaționale și Studii Europene. Este coordonatorul modulului Jean Monnet *Etnie, confesiune și dialog intercultural la granița estică a Uniunii Europene (2010- 2013)*, desfășurat la Universitatea din Oradea. În același timp, Mircea Brie este implicat în activitățile editoriale ale *Eurolimes* și este redactorul șef al *Analelor Universității din Oradea Seria Relații Internaționale și Studii Europene*. Este autor și coautor a 6 cărți, editor și coordonator a 11 volume colective. Este autorul a peste 70 de articole și recenzii în reviste, proceeding-uri ale unor conferințe internaționale sau volume colective. Competențe: integrare europeană, relații inter-etnice și relații inter- confesionale, sociologie, istorie socială, migrație, dialog intercultural, demografie, studii privind granițele. Competențe didactice: Integrare Europeană, Identitate și Dialog Intercultural, Etnie și confesiune la granițele UE, Managementul Relațiilor Minoritate – Majoritate, Demografii europene, Istoria Relațiilor Internaționale. Mircea Brie a implementat 10 proiecte finanțate de Uniunea Europeană, unele dintre ele circumscrindându-se domeniului relațiilor inter-comunitare, inter-etnice și cercetării conduse privind studiile de populație, incluzând fenomenul migrației.

Nicolae Toderaș este lector universitar în cadrul Departamentului de Relații Internaționale și Integrare Europeană din SNSPA. Expert în politicile Uniunii Europene, precum și în evaluarea instituțiilor și organizațiilor, Nicolae Toderaș este membru al unor asociații profesionale din domeniul relațiilor internaționale și al studiilor europene, precum și din domeniul evaluării politicilor publice și a programelor. Din 2008 coordonează activitatea Centrului de Documentare Europeană din SNSPA, iar din iulie 2012 este membru al Rețelei Team Europe. A participat activ la implementarea unor proiecte strategice în domeniul reformei structurale a învățământului superior din România. A publicat articole și studii de politici publice referitoare la politicile UE, guvernarea UE, guvernarea învățământului superior, politicile de dezvoltare regională, evaluare instituțională și organizațională, precum și aprofundarea relațiilor între Republica Moldova și UE. În ultimii cinci ani a contribuit la transferul de politici, abordări, instituții și instrumente în domeniul educației din România în Republica Moldova.

Metoda de cercetare utilizată a fost, în principal, cea a analizei documentelor și studiilor de caz. În scopul fundamentării situației existente și a realizării recomandărilor, echipa de cercetare a valorificat surse de documentare primare (interviuri, studii de caz), precum și surse de documentare secundare (analiza legislației specifice existente în cele trei state avute în vedere, dar și a studiilor publicate în România, Ucraina, Republica Moldova sau în alte state membre din regiune ș.a.). Pe parcursul colectării datelor empirice și redactării studiului a fost acordată o atenție deosebită consultării decidenților români direct implicați, adică Guvernul, MAE, MDRAP, alte ministere și agenții guvernamentale implicate în derularea proiectelor de cooperare transfrontalieră.

Implementarea intervențiilor de cooperare transfrontalieră aferente perioadei 2007–2013 evidențiază mai multe aspecte legate de modul de concepere a programelor de cooperare între cele trei state condiționând, astfel, atingerea eficiență și eficace a rezultatelor preconizate. Abordarea cooperării trilaterale a reclamat o atență aplecare asupra diferențierii nevoilor, ținând cont de specificul fiecărei regiuni și de prioritățile regionale distincte. O asemenea abordare necesită însă mai mult timp pentru identificarea nevoilor comune, stabilirea manierei de intervenție, conceperea cererilor de finanțare, derularea proiectelor, ceea ce ne duce la concluzia că lecțiile învățate din exercițiul financiar precedent sunt valoroase atât din perspectiva programării intervențiilor pentru perioada 2014-2020 (identificarea mult mai facilă a priorităților de intervenție), precum și pentru stabilirea cadrului de cooperare pentru viitorul program (abordări, norme comune, proceduri, criterii, categorii de beneficiari ș.a.). În acest sens, analiza noastră pleacă de la ideea că eficiența cooperării transfrontaliere depinde de coordonarea tuturor actorilor implicați în acest proces, dar și de cooperarea la toate nivelurile, dublată fiind de existența unui cadru juridic adecvat. Disfuncționalitățile unuia dintre niveluri generează eșecul cooperării sau reduce eficiența sa. Prin urmare, cooperarea transfrontalieră nu mai este apanajul strict al statelor, ca actori internaționali, ci și al administrației publice locale sau regionale, dar și a actorilor privați din mediul nonguvernamental sau mediul pentru afaceri.

În ceea ce privește structura aleasă pentru acest studiu, menționăm că el este compus din trei părți:

- Astfel, **în primul capitol** sunt prezentate și analizate principalele concepte referitoare la cooperarea transfrontalieră. Totodată, sunt prezentate diverse aspecte ale cooperării transfrontaliere din perspectiva Politicii Europene de Vecinătate, dar și în contextul implementării Parteneriatului Estic precum și a Acordurilor de Asociere ale Republicii Moldova și Ucrainei cu UE. În cadrul acestui capitol se identifică nevoia consolidării PEV nu doar prin suplimentarea instrumentelor financiare, ci și prin regândirea structurală a acestei politici. Un loc aparte l-a avut analiza problematicii frontierelor interne și externe ale UE, dată fiind existența unor perspective diferite asupra cooperării transfrontaliere între cele două cazuri. Indiferent însă că vorbim despre cele interne sau cele externe, analiza noastră a evidențiat că imaginea frontierelor reflectă stadiul, profunzimea și onestitatea cooperării transfrontaliere. Relațiile de colaborare din spațiul de frontieră trebuie să conducă la deschiderea și diluarea barierelor între oameni, comunități, instituții, organizații sau state, altfel spus, să unească și nu să separe. Această logică este valabilă atât la nivelul UE, cât și la nivelul statelor, a regiunilor sau comunităților locale. Tot în primul capitol se subliniază faptul că, sub influența Politicii Europene de Vecinătate, conceptul de frontieră externă a Uniunii Europene tinde să capete noi forme de exprimare. Pe de o parte, constatăm o flexibilizare a contactelor dintre cele două părți ale frontierei, o asemenea tendință fiind amplificată prin mecanismele de cooperare transfrontalieră, prin intermediul euroregiunilor, dar și a instrumentelor europene implementate cu succes la frontiera externă. Pe de altă parte, acțiunile prin care UE încearcă să implementeze politici de coeziune regională la granițele sale actuale, sunt, potrivit unor analiști, dovada că Uniunea își consolidează frontierele externe actuale, luându-se astfel în calcul, cel puțin pentru moment, varianta încetirii procesului de extindere spre Est, fără însă a fi închise formal porțile UE. De altfel, procesul de aderare este unul care presupune două paliere fundamentale: voința politică a membrilor UE și capacitatea statelor candidate de a îndeplini criteriile de la Copenhaga. Și aici avem de-a face cu un proces de durată despre care știm când începe, dar nu știm când se termină și, nici măcar, cum se termină. Sigur însă, de-a lungul acestui proces de apropiere progresivă a celor două părți, se îmbunătățește cooperarea politică și economică, în prima categorie intrând și cooperarea transfrontalieră. În acest sens, actualul context (a se vedea crizele din Georgia, Ucraina și din alte state vecine UE) demonstrează teza potrivit căreia cooperarea transfrontalieră nu mai este doar un deziderat, ci o necesitate imediată putând contribui la ridicarea nivelului de securitate la viitoarele granițe ale UE, ceea ce transformă relația dintre UE și statele din regiune dintr-un joc cu suma nulă, într-unul de tip câștig-câștig. În acest sens, o primă concluzie a capitolului se referă la faptul că în ultimul deceniu cooperarea transfrontalieră s-a dovedit a fi o prioritate a PEV. În plus, prin inițierea în anul 2008 a Parteneriatului Estic, UE și-a propus consolidarea și aprofundarea PEV în spațiul est-european, în scopul declarat

al sprijinirii și accelerării apropierei statelor din răsăritul Europei de Uniunea Europeană. Rezultatele PaE au fost notabile, în special în relația cu Republica Moldova și Ucraina. În cadrul acestui prim capitol se subliniază și nevoia de revizuire a PEV dat fiind faptul că, proiectul inițial nu mai corespundea realităților politice actuale și, deci, nici realităților concrete de la frontierele UE. Este suficient să amintim faptul că PEV a fost văzută multă vreme ca un fel de „anticameră” pentru extinderea Uniunii Europene. Adoptarea reformelor cerute, implementarea politicilor și a *aquis*-ului UE nu mai reprezintă o condiționalitate suficientă. În acest moment, ținând cont de conflictul din Ucraina, de situația din Orientul Apropiat și din nordul Africii, de criza refugiaților/imigranților este cert că UE nu-și mai permite să lege aderarea acestor state la UE de îndeplinirea condiționalităților din parteneriat. De altfel, această legătură directă nici nu există formal, PEV fiind doar unul dintre instrumentele ce poate contribui la aderare. De aceea, concluzia noastră este că recenta revizuire a PEV reprezintă un proces firesc și necesar de ajustare a direcțiilor de intervenție la actualul context politic, economic și social din vecinătatea Uniunii. Regândirea însă nu trebuie să vizeze doar ajustarea scopului său fundamental prin suplimentarea instrumentelor financiare, ci și să permită identificarea acelor măsuri care să promoveze buna vecinătate dincolo de stimulentele financiare. În plus, se demonstrează, astfel, că buna cooperare transfrontalieră nu este suficientă pentru aderare și că rămân valabile toate celelalte condiționalități, interne ale fiecărui stat candidat, și externe, ale UE;

- În capitolul doi a fost analizat, mai întâi, cadrul legislativ și instituțional din România, Ucraina și Republica Moldova privitor la cooperarea transfrontalieră. Apoi, au fost analizate comparativ rezultatele cooperării transfrontaliere pentru exercițiul financiar 2007–2013. În cadrul acestei analize, au fost avute în vedere intervențiile derulate atât prin intermediul Programului Operațional Comun România-Ucraina-Republica Moldova 2007/2013, cât și prin intermediul altor programe guvernamentale. Se subliniază faptul că, pe lângă sprijinul general acordat aprofundării relațiilor Republicii Moldova și ale Ucrainei cu UE, România contribuie specific la acest efort prin intermediul intervențiilor sale în susținerea cooperării transfrontaliere ceea ce, în plus, generează un cadru favorabil dezvoltării economice, sociale și culturale a acestor țări. **Evidențiem că, de-a lungul timpului, cooperarea transfrontalieră s-a intensificat, atât în contextul implementării POC România – Ucraina - Republica Moldova 2007-2013, cât și în cel al implementării unor programe guvernamentale naționale.** Per ansamblu se constată că, în contextul implementării tuturor programelor de cooperare transfrontalieră, partenerul „preferat” al României rămâne Republica Moldova. Aceasta beneficiază de cele mai multe proiecte finanțate prin POC-ul trilateral și prin fondurile AOD. De exemplu, putem menționa cooperarea bilaterală derulată în cadrul *Acordului între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul României privind implementarea programului de asistență tehnică și financiară în baza unui ajutor financiar nerambursabil în valoare de 100 milioane de euro, acordat de România Republicii Moldova*. Analiza realizată cu referire la implementarea acestui *Acord* radiografiază, din păcate, o anume incoerență și confuzie în aplicarea sa, principala cauză venind dinspre nedefinirea priorităților de intervenție, dar și a lipsei unor direcții clare privitoare la implementarea și monitorizarea sa. Concluzia celui de-al doilea capitol este aceea că, dacă am face o inventariere a derulării tuturor proiectelor și măsurilor specifice cooperării transfrontaliere, am constata intensificarea permanentă a intervențiilor, atât bilateral cât și trilateral. Preferința națională privind direcționarea fondurilor AOD către Republica Moldova, dar și conceperea unor programe guvernamentale tematice sunt elementele cheie ce contribuie la întărirea cooperării, dar și a direcționării resurselor în vederea soluționării unor probleme sociale și economice stringente. Rămâne important ca intervențiile să se realizeze în baza unor proceduri unitare, iar gestionarea lor să fie realizată de organisme de management specializate;

- În capitolul trei au fost analizate provocările și oportunitățile cooperării transfrontaliere între România și Ucraina, respectiv între România și Republica Moldova pentru perioada 2014 - 2020. În acest sens, a fost urmărită fezabilitatea acestora conform POC România -Republica Moldova 2014 – 2020 și POC România - Ucraina 2014 – 2020 fără a pierde din vedere niciun moment condiționalitățile politice, economice, programatice ale UE, pe de o parte, și, pe de alta, prioritățile regionale sau nevoile sociale și culturale din zona analizată. Totodată, am avut în vedere incidența complementarității acestor programe cu alte proiecte transfrontaliere și transregionale derulate de către alte state membre UE cu Ucraina și Republica Moldova. Ca principal factor ce periclitează buna desfășurare a cooperării transfrontaliere între România și cele două state vecine a fost identificată ca fiind instabilitatea politică, cea de la nivel central resimțindu-se mai devreme sau mai târziu și la nivel regional. Ca urmare, unele intervenții coordonate de autoritățile locale sau regionale specifice cooperării transfrontaliere ajung să fie tergiversate sau chiar anulate deși se bucură de sprijinul autorităților regionale. De aceea, se simte nevoia întăririi capacității Ministerului Afacerilor Externe, autorităților centrale, în general, de a acționa în direcția dezvoltării cooperării transfrontaliere între România și Ucraina, respectiv între România și Republica Moldova.

Experiența ultimilor ani ne-a arătat faptul că, deși existau premisele necesare consolidării culturii implementării proiectelor de cooperare transfrontalieră, nivelul acesteia este, în prezent, doar unul moderat. Printre factorii ce au dus la aceasta, menționăm întârzierea demarării programului și implicit a proiectelor, implementarea acestuia de formă nediferențiată în unități teritorial-administrative diferite ca tip și dimensiune, existența unor proceduri diferite sub aspectul reglementării și/sau al autorizării, comunicarea deficitară cu anumite autorități publice din România sau din țările partenere, înțelegerea eronată a unor principii referitoare la managementul programului ș.a. La toate acestea se adaugă și anumite lacune privind capacitatea administrativă a structurilor de management ale POC România-Ucraina-Republica Moldova, cum ar fi insuficiența resurselor umane, precum și slaba dotare din punct de vedere logistic. Acești factori rămân de actualitate, menținând riscul periclitării și pe mai departe a implementării POC-urilor aferente perioadei 2014-2020. Tot în capitolul trei sunt prezentate un set de recomandări și propuneri de politici publice privind eficientizarea cooperării transfrontaliere între România și Ucraina, respectiv între România și Republica Moldova. Acestea sunt enunțate în baza constatărilor desprinse din cercetarea de teren, dar și din documentarea întreprinsă pe parcursul redactării studiului. **Esența recomandărilor a urmărit întărirea posibilităților de a se crea o zonă stabilă, sigură și prosperă la granița estică a Uniunii Europene.** Acestea ar fi:

- În contextul implementării POC România - Ucraina și POC România - Republica Moldova pentru perioada financiară 2014 - 2020, **este nevoie ca rolul Ministerului Afacerilor Externe să crească semnificativ.** Acest lucru presupune întărirea capacității administrative a MAE prin înființarea unei unități de suport pentru implementarea intervențiilor din categoria cooperării transfrontaliere sau a asistenței tehnice și financiare acordate Republicii Moldova și Ucrainei. Pentru ca această unitate să fie eficientă, este nevoie ca designul său organizațional și funcțional să corespundă structurilor de consultanță și asistență tehnică specifice altor ministere de linie sau de sinteză din România. Pentru aceasta este nevoie ca bugetul MAE să fie suplimentat, iar unității de suport să i se aloce un număr suficient de posturi;

- Pentru diminuarea efectelor generate în urma comunicării deficitare constatate **este nevoie ca, la nivel interguvernamental, să fie promovată o cooperare intensificată** sub forma unor reuniuni periodice atât la nivelul decidenților, cât și la nivelul grupurilor de experți. De exemplu, trimestrial pot fi organizate ședințe comune între Guvernul României și cel al Republicii Moldova, iar modelul poate fi extins și în cazul Guvernului Ucrainei. Pe linie ierarhică inferioară pot fi organizate ședințe comune între autoritățile publice județene din România și cele raionale din Republica Moldova, respectiv din Ucraina;

- Atât în cazul celor două POC-uri, precum și în cazul Acordului între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul României privind implementarea programului de asistență tehnică și financiară **ar trebui elaborate documente sintetice privitoare la fiecare reuniune care să facă obiectul unor portofolii electronice.** În acest mod se va permite utilizatorilor sistemului acces direct și permanent la informații ce vor oferi mai multă operativitate administrativă în implementarea intervențiilor;

- Se impune revitalizarea camerelor bilaterale de comerț și/sau înființarea unor camere trilaterale și multilaterale de comerț transfrontalier. Proiectele ar trebui să sprijine, în același timp, organizarea de forumuri, prezentări de produse și servicii, activități de consultanță ș.a., acestea trebuind finanțate din fonduri centrale, eventual ale Ministerului Economiei, Comerțului și Relațiilor cu Mediul de Afaceri. Totodată, pentru promovarea evenimentelor ce au în vedere consolidarea relațiilor economice între România și Ucraina, respectiv între România și Republica Moldova, este nevoie de resurse financiare, pe care ar trebui să le aibă la dispoziție în acest scop Ambasadele și Consulatele României în Ucraina și, respectiv, în Republica Moldova;

- Dat fiind faptul că, în cazul proiectelor mari de infrastructură, nu se pot opera, ulterior aprobării, modificări majore, **este nevoie ca autoritățile implicate, împreună cu structurile de management ale celor două POC-uri, să demareze din timp acțiuni de identificare a situațiilor de complementaritate și de investiții adiționale,** astfel încât impactul economic al proiectelor mari să fie atins într-o perioadă scurtă de timp;

- Pentru proiectele ce vor fi selectate pe bază de competiție, este nevoie ca **autoritățile de management să încurajeze depunerea de proiecte ce pot oferi în timp valoare adăugată** în vederea stimulării și consolidării relațiilor economice transfrontaliere;

- Pentru programele cu finanțare națională, cum ar fi cazul intervențiilor finanțate prin intermediul Acordului între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul României privind implementarea programului de asistență tehnică și financiară **este nevoie de metodologii, instrumente și proceduri unitare, clare și transparente, recomandarea**

fiind aceea de a exista o unitate unică de implementare, aflată, probabil, în coordonarea Secretariatului General al Guvernului. Poziționarea în preajma prim-ministrului îi va permite acestei unități să gestioneze mai rapid anumite componente ale intervențiilor, cum ar fi luarea deciziilor, comunicarea cu ministerele și autoritățile de specialitate românești și din statele partenere;

○ **Eforturile structurilor de management ale POC-urilor, cât și ale autorităților guvernamentale trebuie dirijate spre o mai largă autonomie regională în gestionarea intervențiilor de cooperare transfrontalieră.** Această recomandare vizează atât autoritățile românești, cât și pe cele din statele partenere, și pleacă de la faptul că, în cazul celor două POC-uri, nu sunt eligibile intervenții specifice obiectivului tematic 5 al priorităților de cooperare transfrontalieră, care prevede *sprijinul pentru buna guvernare locală și regională*. De aceea, în lipsa altor fonduri destinate cooperării transfrontaliere, este important să fie încurajate acele proiecte care își propun finalități specifice întăririi cadrului de coordonare a activităților de planificare a dezvoltării regionale, precum și proceselor de integrare regională;

○ Ținând cont și de faptul că resursele sunt limitate, iar volumul de muncă este unul ridicat, **este nevoie ca structurile comune de management și de implementare să-și dezvolte propria capacitate de evaluare prin intermediul unor metode alternative.** O asemenea metodă alternativă poate fi cea a dezvoltării de parteneriate cu instituții de învățământ superior sau institute de cercetare care să desfășoare evaluări periodice și tematice ale programelor sau a componentelor sale;

○ **Este necesară monitorizarea periodică a beneficiarilor după încheierea proiectelor** pentru a vedea dacă sunt respectate condițiile de asigurare a vizibilității. În acest sens, manualele de identitate vizuală trebuie să conțină prevederi explicite referitoare la durata obligatorie de menținere a vizibilității intervențiilor;

○ După modelul asocierii universităților din zona bazinului Dunării și ținând cont de condiționalitățile accesului la finanțările Programului Transnațional Dunărea 2014 – 2020, **este oportun ca universitățile limitrofe zonei de cooperare transfrontalieră între cele trei țări să se asocieze într-un consorțiu universitar transfrontalier.** Această asociere ar aduce multiple avantaje în conceperea și implementarea proiectelor de cooperare transfrontalieră, dezvoltarea poliilor tematici de expertiză și consultanță, dezvoltarea unor programe comune de formare inițială și continuă. Tot în acest cadru pot fi dezvoltate noi programe transfrontaliere de formare inițială și continuă în domenii cu specific și impact asupra dezvoltării regionale.

Chiar dacă în prezent se vorbește din ce mai mult despre invocarea principiului „*mai puțin pentru mai puțin*”, din cauza prelungitei crize politice din Republica Moldova, respectiv din cauza gradului scăzut de interes al autorităților ucrainene de a implementa reforme structurale comprehensive este totuși important ca cele două POC-uri să stimuleze și să sprijine în următorii ani aplicarea principiului complementarității. Valoarea adăugată a celor două POC-uri va putea fi atinsă mult mai ușor dacă se vor face eforturi concertate în vederea asigurării complementarității, iar experiențele dobândite în perioada financiară 2007-2013 vor fi multiplicat și generalizate în alte domenii de intervenție.

Din cele prezentate mai sus, se desprinde concluzia principală a studiului și anume că:

o Uniune Europeană sigură, prosperă și stabilă va avea o influență benefică asupra zonei sale de proximitate și va contribui la crearea unui spațiu comun de stabilitate, prosperitate și progres ce va duce la binele comun, al UE și a vecinilor săi imediați. Uniunea are nevoie de vecinii săi, iar aceștia, la rândul lor, au nevoie de sprijinul acesteia. Identitatea și modelul european se consolidează în interior și se extrapolează în exterior, primul cerc vizat în acest sens fiind cel al statelor cuprinse în PEV.

Studiul nr. 3

Industria creative: potențial de creștere în România și în context european

Autori¹: Valentin Cojanu (coordonator)
Dragoș Nicolae Pîslaru
Elena Botezatu

În forma consacrată la nivelul Uniunii Europene (UE), în Programul cadru pentru Europa Creativă (Creative Europe) (EC 2011), sectoarele culturale și creative (SCC) sunt definite prin acele activități care au la bază "valori culturale și/sau expresii artistice și creative, indiferent dacă aceste activități au o orientare comercială sau nu și indiferent de modalitățile de desfășurare". Creativitatea pune în circulație idei, valori, inițiative și produse pe un continuum care unește arta și cultura, cercetarea și inovarea, afacerile și dezvoltarea economică. Provocarea pe care o ridică această definiție a domeniului constă în gradul de generalitate necesar pentru a pune în evidență constatări și recomandări relevante atât pentru cei activi mai mult în domeniul producerii creației, cât și pentru cei activi mai mult în domeniul comercializării produselor SCC. Față de această provocare, abordarea noastră constă în adoptarea laitmotivului întregului studiu ca fiind preocuparea de a identifica și strânge laolaltă într-un plan coerent direcții de acțiune pentru a construi în România un mediu atractiv pentru creativi – oamenii de cultură, intelectualii și întreprinzătorii, astfel încât produsele lor să contribuie la o economie mai prosperă.

SCC reprezintă 4,5% din PIB-ul UE și angajează 3,8% din forța de muncă, adică peste 8,5 milioane de oameni (EC 2011, p. 9). În România, aceleași statistici pentru sector indicau 5,93% și, respectiv, 4,48% (Becuț *et al.* 2011; date pentru 2009). Necesitatea și utilitatea abordării temei de analiză vin nu doar din rațiunile economice sugerate prin aceste statistici cu privire la importanța lor economică, de "monetizare" a creativității, ci și din valoarea socială însemnată pe care acestea o au. Implicațiile pentru politica publică sunt astfel evidente, atât la nivelul macro, cât și la nivelul comunităților locale. Beneficiarii potențiali ai acestei analize se constituie prin urmare într-o comunitate numeroasă, de la factorii de decizie politică (economică, socială, urbană etc.), până la autorități locale, instituții de finanțare, antreprenori etc.

Obiectivul general al studiului este acela de a evidenția potențialul de creștere a industriilor culturale și creative în România și în context european. Obiectivele specifice ale studiului se referă, pe de o parte, la analiza dimensiunii sectorului, reperelor de profitabilitate și a tendințelor ce se manifestă în piață, iar pe de altă parte, la analiza factorilor facilitatori ai dezvoltării industriilor creative, ca pârghii pentru eventuale decizii de politică publică în domeniu.

¹ **Valentin Cojanu** este profesor de Economie și Afaceri Internaționale la ASE București. Studiile sale se înscriu în aria tematică a comerțului și dezvoltării: integrarea piețelor, specializarea internațională, competitivitate și competiția internațională. Conduce Școala Doctorală în Economie și Afaceri Internaționale din 2013, iar din 2015 gestionează în cadrul Facultății de Relații Economice Internaționale programul de studii și cercetare *Microeconomics of competitiveness* oferit de Harvard Business School. În 2007, a fondat *Journal of Philosophical Economics*, care acoperă domeniul de interes legat de reorientarea științei economice având ca reper ideile filosofice despre societatea și gândirea modernă.

Dragoș Nicolae Pîslaru este de profesie economist, având un Master în Relații Internaționale la London School of Economics și titlul de doctor de la Institutul Național de Cercetări Economice al Academiei Române. După nouă ani de carieră academică și cercetare aplicată la ASE București, Centrul Român de Politici Economice și Grupul de Economie Aplicată, devine partener fondator și manager general la Gea Strategy & Consulting S.A., unde coordonează numeroase proiecte cheie de consultanță strategică atât în domeniul public, cât și în cel privat. Dragoș este un susținător dedicat al dezvoltării ecosistemului antreprenorial în România, cu o înclinare către industrii creative și afaceri inovatoare în tehnologie. În acest sens, a coordonat implicarea României la o serie de inițiative și parteneriate globale cum ar fi Global Entrepreneurship Network, Creative Business Cup, Get in The Ring sau acceleratorul de tehnologie RICAP. În decembrie 2015 Dragoș se alătură Guvernului condus de Dacian Cioloș pe poziția de Consilier de Stat pe probleme economice. În plan personal, Dragoș este pasionat de iahting și se bucură în fiecare zi de cei patru fii ai săi.

Elena Botezatu este expert în planificare strategică și politici europene, având o experiență vastă în domeniul elaborării și implementării strategiilor de dezvoltare la nivel național, regional și local, în special în ceea ce privește identificarea și utilizarea surselor de finanțare din partea Uniunii Europene. A lucrat ca expert în cadrul Institutului European din România și în cadrul unor proiecte internaționale, având ca beneficiari Banca Mondială și Comisia Europeană. Preocuparea sa pentru sectoarele culturale și creative vizează atât componenta de analiză și cercetare, cât și de implicare directă în managementul afacerilor creative, în special din industria muzicală.

Rolul economic al sectorului cultural și creativ

Pentru a evidenția impactul economic al SCC în economie, am urmărit contribuția sectorului la valoarea adăugată brută (VAB), dinamica antreprenorială (număr de firme), ocupare și cifra de afaceri generată.

În ceea ce privește contribuția la VAB (2009-2013), valoarea adăugată realizată de SCC din România a avut un trend pozitiv, cu o creștere de 82,4%, ajungând de la valoarea inițială de 4,5 miliarde Euro la 8,2 miliarde euro în 2013, mult superior prin raport la VAB a întregii economii, care a crescut cu 17%. Situația din România este promițătoare prin raportare la rezultatele europene. Astfel, ponderea valorii adăugate brute generată de SCC are un nivel de 5,7% în România, în timp ce UE-27 a ajuns în 2012 doar la un procentaj de 5,1%.

Sectorul cu cea mai semnificativă evoluție în ceea ce privește VAB a fost industria *Programării pe calculator, a consultanței și a activității de servicii informaționale*, pornind de la 41,9% în 2009 și ajungând la 57,0% în 2013 în total sector. Următorul sector cu o contribuție puternică este *Activități creative, artistice și de divertisment; biblioteci, arhive, muzee și alte activități culturale; activități de pariuri și jocuri de noroc*, având o evoluție fluctuantă pe parcursul intervalului analizat, însă înregistrând o creștere evidentă, de la 14,5% la 21%.

În funcție de numărul de firme, se observă că un număr de patru sub-sectoare concentrează aproape jumătate (48,67%) din toate firmele active în SCC. Dintre acestea, se evidențiază ca lider sub-sectorul *Activități ale agențiilor de publicitate* care înregistrează 5 652 firme active la nivel național. Dacă însă am combina codurile aferente activității de servicii IT (subclasa CAEN 62), am observa că un sfert din firmele SCC (24,64%) se concentrează pe aceste activități. În funcție de numărul de angajați, topul sub-sectoarelor SCC se modifică parțial, în sensul că lider este sub-sectorul de *Activități de realizare a softului la comandă*, ce reunește mai mult de un sfert din toți angajații SCC în România (26,88%). Dacă ar fi să adunăm toate codurile CAEN din subclasa 62, am observa că s-ar strânge 37,95% din toți angajații SCC. *Activitățile de realizare de software* au dus la un total de 18 319 noi locuri de muncă create, în condițiile în care în perioada de referință s-a înregistrat la nivel național un recul de 97 718 locuri de muncă la nivelul firmelor active. De remarcat două sub-sectoare, cel de *Activități ale portalurilor web* și cel al *Activității de editare a jocurilor pe calculator*, pentru care ritmurile de creștere a ocupării au fost de 229% și respectiv 146%. În sfârșit, analiza pe cifra de afaceri (CA) de companiile active confirmă poziția de lider a *Activităților de realizare a softului la comandă* (peste un sfert din CA generată). Similar, subclasa 62 de activități servicii IT generează la un loc 41,82% din totalul CA al domeniului SCC.

La nivel teritorial, 20 de județe concentrează ca pondere, pe toate cele trei criterii de clasificare (firme, ocupare, CA) un nivel de peste 86% din totalul industriilor creative. Ponderea Municipiului București rămâne semnificativ mai mare decât a oricărui alt județ din țară. Este important însă de observat că în ultimii 5 ani decalajele între capitală și celelalte județe s-au mai atenuat. În principal, a avut loc un transfer de pondere între București și Cluj de cca. 4,5%, ceea ce duce și la distanțarea evidentă a județului Cluj față de celelalte județe.

Factori facilitatori ai dezvoltării sectorului cultural și creativ

În perioada ultimilor ani, SCC au ieșit treptat din zona de "umbră" a politicilor publice și au început să ocupe un loc tot mai central în programarea strategică în România. Pe fondul unei dinamici din ce în ce mai accentuate a sectorului, România a inclus sectoarele creative între domeniile prioritare la nivel național pentru perioada 2014-2020, iar la nivel european importanța acestora a crescut treptat, nu doar ca finanțare, ci și din punct de vedere al rolului de factor facilitator al dezvoltării. După o experiență de cca. 25 de ani de susținere financiară a sectorului, UE a lansat programul *Europa Creativă* dedicat domeniilor culturale și audio-vizuale pentru perioada 2014-2020, căruia îi alocă cu 9% mai mult (1,46 mld. Euro) decât finanțarea curentă. În premieră, sprijinul este modelat și în jurul unei componente financiare transversale, prin care se vor acorda garanții și credite pentru toate IMM-urile din sectoarele culturale și creative. Cadrul legislativ, care a ținut în mod tradițional sectoarele industriale, reflectă din ce în ce mai pregnant această viziune.

Politica în domeniul SCC este articulată în jurul a trei componente de interes – *contextul creativ, recepția produselor și piața*, componente care nu pot funcționa autonom, iar aceasta este o implicație foarte importantă în ceea ce privește obiectivul de creare de proiecte culturale de impact. Noi localizăm intervenția activă de politică de regulă pe segmentul "Piața/Proprietatea intelectuală", dar cum poate fi aceasta, în primul rând, elaborată cu șanse de impact dacă celelalte două componente nu funcționează satisfăcător, mai mult, dacă nu funcționează deloc? În ciuda acumulărilor care au avut loc, contextul prezent arată că mecanismul este într-adevăr disfuncțional pe cele trei paliere.

La nivelul *creației*, transformările generale din societate nu lasă fără urmă perspectivele SCC. Dacă până de curând folosirea resurselor creative se discuta în termeni aproape exclusivi *naționali*, în prezent caracterul național se răsfrânge fie în modul de participare la circuitele *globale* de producție, fie în modul de valorificare a factorilor *locali*. Această trecere în modul de afirmare a *creației* trebuie să își găsească încă loc în reperele de concepere a politicilor. Schimbarea de paradigmă se regăsește doar în accentul exclusiv pe caracteristicile *locale*, ceea ce este oricum un mare pas înainte de la accentele naționaliste ale culturii de tip comunist; aspectul *global* este însă absent din direcțiile noastre strategice, fiind de obicei înlocuit cu *plan extern*, dar diferența este esențială.

La nivelul *recepției*, jucătorii din România se află pe scena globală cu mai mult sau mai puțin succes prin conjunctura unor factori dispași. Sprijinul singular în rândul sectoarelor economice din România a plasat activitatea de creare de programe pentru calculator pe harta globală a competiției internaționale. Avantajele nu sunt vizibile decât pentru primele etape ale lanțului de valoare – fabricarea sub licență, testarea, dezvoltarea și externalizarea – în timp ce nevoile de competențe altele decât cele urmărite prin stricta încadrare legislativă, cum ar fi pentru designeri, artiști ai artei digitale, manageri de produs sau centre de vânzări, nu sunt încă asigurate de mediul intern. La nivelul *autorităților*, s-a creat treptat un sistem de filtrare și promovare a valorilor bazat pe stabilirea priorităților și a strategiei de finanțare în mod competitiv (transparentă, competiție și ”peer-review”). Anumite economii locale sunt mai avansate în pregătirea unui mediu stimulat. Județe precum Timiș, Cluj, Mureș sunt cunoscute ca exemple pentru adoptarea unui sistem de finanțare nerambursabilă transparent, conceput cu prioritate pentru a susține și a promova identitățile culturale locale, specificul zonei, susținerea artiștilor și inițiativelor culturale locale, și care se adresează cu prioritate comunităților locale. La nivelul *publicului*, educația, reconversia profesională, planurile educaționale, oferte culturale pe categorii de vârstă indică zone de acțiune care trebuie clădite de la zero. Publicul este receptiv, dar nu neapărat mai educat. Sugestiv pentru a indica această orientare, cea mai recentă ediție a Barometrului cultural include un capitol intitulat ”Artele spectacolului: între alfabetizare și elitizare”.

La nivelul *circulației comerciale*, modelul de afaceri al SCC nu se pretează unei soluții de sprijin cu aplicabilitate generală. Practica promovării și finanțării în România arată cumva surprinzător deoarece analizele indică nevoia unei bune politici care țină mai degrabă modul de finanțare și proceduri de alocarea banilor, și mai puțin de sumele efectiv vehiculate, de politici integrate și crearea instituțiilor adecvate; *cum*, nu *ce* promovăm sau finanțăm este preocuparea prioritară a actorilor din sector. De exemplu, finanțarea industriei filmului prin CNC este un pas înainte prin introducerea sistemului bazat pe competiție, dar și un pas pe loc deoarece nu se poate aplica un mecanism efectiv de integrare a produselor în circuitul comercial. Sunt semne de întrebare în ceea ce privește consecvența priorităților identificate la nivel național, dar și în privința capacității de a urma o politică sistematică.

Recomandări și perspective de dezvoltare în context european

Am surprins recomandările noastre în **trei direcții** de valorificare a activelor culturale și creative de care dispune România.

Temele noi ale creșterii, precum cunoașterea, cercetarea, inovația, sunt toate stimulate de creativitate și din acest motiv credem că prima direcție de valorificare a activelor SCC constă în **recunoașterea efectivă a resurselor creative ca resurse economice**, astfel:

- planificarea economică trebuie să corecteze neglijarea utilizării resurselor creative, după cum trebuie să le includă într-o viziune integratoare a competitivității pe cele care sunt deja luate în calcul (de ex. cheltuielile pentru cercetare-dezvoltare, dezvoltarea economiei sociale, programarea pe calculator);
- dezvoltarea instituțională a grupurilor de lucru interdisciplinare pe întregul lanț al creativității – domenii umaniste, dar și servicii culturale, cercetare științifică, dezvoltare tehnologică, manifestări religioase;
- identificarea și atragerea resurselor creative în strategiile de dezvoltare regionale conduc la consolidarea țesăturii sociale în economiile locale: dezvoltarea comunității, integrarea grupurilor vulnerabile și creșterea calității vieții;
- este necesară diversificarea și multiplicarea formelor de finanțare – bancară sau nebancară, rambursabilă sau nerambursabilă. În acest sens, recunoașterea proprietății intelectuale, valorizarea creativității și includerea capitalului imaterial în procesul de acordare a finanțărilor sunt elemente necesare.

A doua direcție este **trecerea de la național la local, respectiv global în consolidarea mediului competitiv cultural** prin:

- consolidarea unui management cultural local care să conducă la încurajarea unor proiecte ale sectorului prin valoarea culturală pe care o aduc în societate: revitalizarea prin cultură a zonelor în declin; introducerea în circuitul valorii a unor tradiții culturale; revitalizarea meșteșugurilor; formarea unei imagini a locului; conservarea unor moșteniri intelectuale, artistice sau industriale;
- mecanismele de sprijin funcționează efectiv în logica plasării cât mai aproape de *centrul de gravitate* sau de *interes* pentru inovare și direcții tematice de activitate, iar acesta nu se află de cele mai multe ori în plan național, ci global;
- afirmarea apartenenței la diferite segmente de preocupări globale creative devine o zonă atractivă pentru recunoașterea internațională;
- politica SCC este, în cele din urmă, o componentă a politicii de *soft-power*, componentă a unei strategii naționale de diplomatie publică și culturală (pe termen lung și mediu).

Soluția de a depăși capcana unui cerc vicios – lipsa resurselor economice împiedică avansul sectoarelor creative, iar acest handicap oferă resurse limitate de creștere – este orientarea continuă către consolidarea elementelor de bază ale oricărei creșteri, **educație, resurse de vârf și antreprenoriat cultural** prin:

- adăugarea pe piața muncii de competențe care lipsesc pentru situarea mai bună pe lanțul internațional de valoare;
- atragerea pe piața muncii de competențe care nu au fost formate în primul rând în lumina unei vocații antreprenorial-artistice (de ex.: artiști, artizani, cercetători în știință și tehnologie, economiști).

În formularea unei concluzii, putem spune că aceste direcții de acțiune conduc gradual la conturarea unor inițiative, cu rezonanță în plan internațional, care ar marca simbolic trecerea de la statutul unei țări cu populație creativă, dar insuficient de atractivă pentru creativi, către o țară cu o poziție recunoscută pe harta producției culturale globale. Îndreptăm atenția către un set de **trei posibile inițiative** prin intermediul cărora să putem atinge acel deziderat în viitorul apropiat.

În primul rând, una dintre căi o reprezintă **componenta culturală a programului României ca deținătoare a Președinției Consiliului Uniunii Europene în perioada iulie - decembrie 2019**. Contextul este în mod particular favorabil. La acea dată, se va fi finalizat Proiectul 2016-2019 al ICR, ceea ce poate reprezenta de asemenea finalizarea etapei de acomodare și lansare către noua perspectivă. Pe de altă parte, după acea dată, Uniunea Europeană se va afla în plin proces de planificare strategică a perioadei post-2020.

Următoarele două inițiative se circumscriu în mod firesc apelului Consiliului Uniunii Europene de a contura „o abordare strategică cuprinzătoare pentru a stimula competitivitatea și dezvoltarea industriilor culturale și creative”². Consiliul remarcă la nivelul UE, iar acest studiu a confirmat pe exemplul României, că SCC sunt integrate în documentele programatice într-o manieră care continuă să le individualizeze mai degrabă decât să pună în lumină maniera în care pot contribui ca resurse efective în formarea valorii pe piață. Este loc, prin urmare, pentru ca autoritățile române să conducă la înființarea unui grup de lucru cu privire la **dezvoltarea unor metodologii de măsurare a interacțiunilor culturale și creative în raport cu alte industrii** pentru a reda mai bine contribuția lor inovatoare și pentru a înțelege impactul mai larg al acestora în economie și inovare. Planificarea economică, poziționarea competitivă pe piețe, strategiile de afaceri, sunt toate condiționate de maniera în care iau în calcul resursele creative.

Mediul privat trebuie să devină la rândul lui inițiator activ al direcțiilor care să transforme mediul creativ. Există deja la nivelul UE o expertiză bine consolidată în bune practici pentru dezvoltarea parteneriatelor creative – forme instituționale care ajută la transferul activelor culturale în sectoarele tradiționale ale economiei. Rolul firmelor sau întreprinzătorilor poate fi pus în valoare prin acțiuni de **promovare a clusterelor și rețelelor culturale și creative intersectoriale** la nivel regional cu scopul ”de a stimula exporturile culturale și creative și de a îmbunătăți accesul la noi piețe”³. Drumul a fost deschis în mai multe direcții: vezi, de exemplu, valorificarea patrimoniului imaterial în zona Balcanilor sau integrarea cercetării în domeniul fizicii nucleare de la Măgurele într-o zonă a științei, Laser Valley, care să acopere centre similare proxime din Bulgaria. Toate aceste proiecte arată că este posibil să țintim către un loc european de coordonare a inițiativelor culturale. Dar, a fi în rezonanță cu mișcarea de idei europeană este un mare atu care devine viabil doar printr-un mecanism instituțional capabil să depășească handicapul circumstanțial.

² Concluziile Consiliului privind interacțiunile culturale și creative pentru stimularea inovării, a sustenabilității economice și a incluziunii sociale (2015/C 172/04) disponibil online la adresa [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG0527\(03\)&rom=RO](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG0527(03)&rom=RO).

³ *Ibidem*.

Studiul nr. 4

Planul de investiții al Comisiei Juncker și potențialul impact asupra economiei românești

Autori¹: **Lucian Liviu Albu** (coordonator)
Adrian Cantemir Călin
Oana Cristina Popovici
Daniel Ștefan Belingher

Obiectivul principal al acestui studiu îl reprezintă identificarea potențialului impact al planului de investiții asupra economiei românești și realizarea de recomandări de politică publică atât pentru a optimiza funcționarea Fondului European de Investiții Strategice (FEIS) în România, cât și pentru a potența impactul investițiilor asupra creșterii economice în țara noastră. Am structurat problematica prezentată mai sus în șase secțiuni, grupate în două părți esențiale. În prima parte a acestui studiu am analizat modul de implementare al planului de investiții și mecanismul de funcționare al acestuia, precum și caracteristicile care îl definesc în raport cu alte surse de finanțare. Cea de-a doua parte este centrată pe analiza cadrului economiei românești, unde am accentuat principalele implicații generate de planul Juncker și măsurile de politică publică necesare.

Partea I. Planul de investiții al comisiei Juncker, modul de funcționare al FEIS și diferențe față de sursele tradiționale de finanțare

Planul de investiții al Comisiei Juncker a fost lansat într-un moment critic al UE: reducerea semnificativă a investițiilor, cu 15% în anul 2014 față de anul 2007, caracterizat de apetitul redus pentru risc, în lipsa investițiilor

¹ **Acad. Lucian Liviu Albu** este cercetător științific gradul I, profesor și director general al Institutului de Prognoză Economică, Academia Română, editor șef al revistei Romanian Journal of Economic Forecasting, membru al Consiliului Fiscal, membru al Consiliului Statistic Național, membru al Consiliului Școlii Doctorale ASE, are ca principale domenii de interes macroeconomia, modelarea economică și prognoza. Experiența sa include activități de profesor sau cercetător invitat la universități și institute de cercetare din: Austria, Belgia, Bulgaria, China, Croația, Cehia, Marea Britanie, Finlanda, Franța, Grecia, Ungaria, Islanda, Israel, Italia, Malta, Moldova, Muntenegru, Olanda, Polonia, Portugalia, Rusia, Slovacia, Slovenia, Spania, Elveția, Taiwan, Turcia, SUA. A participat ca partener sau coordonator de echipe de cercetare la mai mult de 30 de proiecte internaționale și la mai mult de 40 de proiecte naționale. Dl. Albu a publicat mai mult de 30 de cărți și monografii, peste 300 de articole și capitole de carte și a prezentat mai mult de 100 de lucrări în cadrul conferințelor internaționale.

Adrian Cantemir Călin este cercetător științific gradul III la Institutul de Prognoză Economică al Academiei Române din anul 2013. Principalele sale domenii de cercetare sunt: finanțe cantitative, managementul riscului (în special modelarea riscului de credit), produse financiare derivate, politică monetară, relaxare cantitativă și tapering, respectiv prognoze macroeconomice. Este licențiat atât în Economie și Afaceri Internaționale, cât și în Finanțe și deține o diplomă de master în Managementul Afacerilor Internaționale. A obținut titlul de doctor în anul 2013 cu teza „Evaluarea riscului de credit în Europa Centrală și de Est”, care reprezintă principalul său domeniu de interes și de expertiză. În continuare, dl. Călin a finalizat studiile postdoctorale în cadrul Academiei Române, investigând impactul politicilor monetare neconvenționale asupra dinamicii piețelor financiare. Experiența sa include cinci ani de activitate didactică în cadrul Academiei de Studii Economice București, Facultatea de Relații Economice Internaționale, susținând seminarii și cursuri în următoarele domenii: Managementul riscului, Piețe financiare internaționale, Investiții internaționale, Mediul internațional de afaceri, Negociere internațională, Tehnica operațiunilor de comerț exterior.

Oana Cristina Popovici este cercetător științific în cadrul Institutului de Prognoză Economică, Academia Română. A obținut titlul de doctor în anul 2013, cu lucrarea „Analiza investițiilor străine directe în noile state membre ale Uniunii Europene”, în domeniul Economie și Afaceri Internaționale. A continuat aprofundarea temei prin studiile postdoctorale urmate la Academia de Studii Economice din București, încheiate în septembrie 2015 cu o cercetare asupra „Impactului competitivității internaționale asupra investițiilor străine directe”. În prezent este cadru didactic asociat la Facultatea de Relații Economice Internaționale. Principalele teme de interes vizează investițiile străine directe, politicile publice, competitivitatea economică, economia europeană.

Daniel Ștefan Belingher este asistent de cercetare la Institutul de Prognoză Economică al Academiei Române din anul 2014. Principalele sale domenii de cercetare sunt: teoria crizelor, politicile macroeconomice și modelarea cantitativă (tehnici econometrice și modele fuzzy). Este licențiat în Economie și deține o diplomă de master în Economie Europeană, obținută la Facultatea de Economie din cadrul ASE București. A obținut titlul de doctor la finalul anului 2013, în cadrul aceleiași instituții, cu teza „Coerența politicilor macroeconomice în condiții de criză”. În prezent, are la activ atât numeroase lucrări științifice publicate în jurnale indexate în baze de date internaționale, cât și participări la conferințe/simpozioane internaționale.

private. În acest context, scopul planului este de a mobiliza investiții de până la 315 mld. euro din surse publice și private, pe baza garanției UE de 21 mld. euro, pentru a contribui la relansarea economică și la crearea de locuri de muncă prin sprijinirea investițiilor în economia reală. În acest fel, vor fi acoperite nevoile economiei pe termen lung și va fi stimulată creșterea competitivității.

Planul de investiții este structurat pe trei piloni:

- **Mobilizarea finanțării** pentru investiții în domeniile strategice la nivelul UE și pentru a crește accesul la finanțare a IMM-urilor și a companiilor cu capitalizare medie cu până la 3.000 de angajați. Finanțarea este acordată în principal prin FEIS, fondul creat la nivelul UE, care vizează obiectivele de investiții cu un nivel de risc mai ridicat, pentru care accesul la finanțare este redus sau nu este disponibil. La baza FEIS se află garanția de 21 mld. euro, furnizată de UE și BEI. Comisia Europeană estimează că efectul multiplicator al fondului este de 1:15, adică un euro oferit prin această garanție ar trebui să genereze 15 euro investiții în economia reală. IMM-urile și întreprinderile mici cu capitalizare medie beneficiază de finanțare sau garantare prin Fondului European de Investiții (FEI).

- **Susținerea investițiilor care au ca destinație economia reală.** În acest scop, a fost lansată Platforma europeană de consiliere în materie de investiții (EIAH) prin care este oferită asistență tehnică și este încurajată cooperarea între Comisia Europeană, grupul BEI și băncile naționale de promovare de la nivelul fiecărui stat membru. În plus, la sfârșitul anului 2015 va fi lansat Portalul European de Proiecte de Investiții (PEPI), care permite depunerea proiectelor de investiții online de către orice entitate care dorește finanțare prin FEIS.

- **Îmbunătățirea mediului investițional** la nivelul întregii UE prin măsuri care vor fi aplicate atât la *nivel comunitar* (constituirea Pieței Unice Digitale, a Uniunii Energetice și a Uniunii Piețelor de Capital și îmbunătățirea reglementărilor pe piețele financiare, a guvernantei economice și a condițiilor de derulare a afacerilor la nivelul UE), cât și la *nivelul fiecărui stat membru* (asigurarea clarității, predictibilității și stabilității cadrului legislativ și îmbunătățirea calității instituțiilor).

Statele membre au posibilitatea de a contribui la FEIS fie în mod direct, fie prin băncile naționale de promovare, cu oportunitatea ca aceste contribuții să nu fie luate în calculul datoriei publice și să nu tensioneze bugetele naționale. Până în septembrie 2015, nouă state membre au luat decizia de a sprijini FEIS printr-o contribuție totală de 43,3 mld. euro. Se preconizează că vor fi sprijinite prin aceste fonduri în jur de 190.000 IMM-uri și companii cu capitalizare medie, iar prin cele 2.000 de proiecte potențiale de investiții deja transmise de statele membre spre a fi finanțate prin FEIS, în valoare totală de 1,3 trilioane euro, ar putea fi create 1,3 milioane de noi locuri de muncă, dacă toate proiectele s-ar afla în poziția de a fi aprobate.

Comparația cu sursele tradiționale de finanțare, reprezentate de fondurile structurale și de investiții europene și de finanțarea pusă la dispoziție prin BEI, a scos în evidență caracteristicile FEIS și necesitatea acestuia pentru economia românească, confruntată cu nevoile care se doresc a fi acoperite de acest fond.

În primul rând, FEIS se adresează aceluiași domenii care pot fi finanțate și prin fondurile structurale și de investiții europene sau de către BEI, dar vizează proiectele care au un grad de risc mai ridicat, care nu ar fi fost finanțate în condiții obișnuite, și a celor care se confruntă cu disfuncționalități ale pieței – nu dispun de alte surse de finanțare. În această manieră pot beneficia de garanția UE prin FEIS și proiecte de mari dimensiuni, precum cele de infrastructură de transport și energetică.

În al doilea rând, FEIS nu impune gestionarea mecanismului de către fiecare stat membru, prin urmare România nu are nevoie de o structură instituțională nouă, ci de îmbunătățirea celor deja existente sau de adaptarea și modernizarea legislației. Devine important în accesul la finanțare rolul pe care îl joacă banca națională de promovare, capabilă să canalizeze investițiile în domeniile în care acestea sunt cele mai necesare. Prin urmare, rolul statelor membre este de a implementa un cadru atractiv pentru derularea afacerilor și a investițiilor, a unei legislații corespunzătoare pentru ca parteneriatele public-private să fie funcționale cu scopul de a sprijini inițiativele private de investiții, de a avea o bancă națională de promovare și de a lansa platforme de investiții.

În al treilea rând, avantajul beneficiarilor FEIS este larg: au acces la aceste fonduri nu numai entitățile din sectorul public sau companiile, ci și fondurile și platformele de investiții.

În fine, fiecare dintre promotorii proiectului își poate încărca online solicitarea de finanțare, astfel încât aspectele birocratice sunt semnificativ reduse. Mai mult, Comisia și BEI pun la dispoziția statelor membre și a

tuturor potențialilor beneficiari o platformă de consiliere care oferă asistență tehnică pentru realizarea proiectelor de investiții și permite cooperarea între entitățile din statele membre pentru a realiza inclusiv proiecte de investiții la nivel regional.

Având în vedere cele de mai sus, **considerăm că FEIS este complementar surselor de finanțare existente și reprezintă un instrument de finanțare necesar pentru economia românească**; pentru implementarea acestuia este nevoie de concentrarea eforturilor la nivelul decidenților de politici publice pentru a adapta legislația și a adopta reglementările cerute de implementarea unor măsuri favorabile pentru atragerea finanțării prin FEIS. Nu putem considera că, dintre sursele de finanțare menționate, vreuna ar fi mai avantajoasă pentru România decât cealaltă; FEIS se adresează unui alt tip de beneficiari față de fondurile structurale și implică alt mod de gestionare. În plus, nu ar fi util pentru România să se concentreze numai pe una dintre sursele de finanțare menționate – de pildă, numai asupra fondurilor structurale – ,în primul rând, având în vedere gestionarea deficitară și absorbția scăzută și, în al doilea rând, necesitatea alinierii, din punct de vedere legislativ, la noile oportunități de finanțare privată la nivel european, precum parteneriatele public-private, fondurile și platformele de investiții.

Partea a II-a. Implicațiile planului de investiții în economia românească

A doua parte a lucrării debutează cu prezentarea nevoii de investiții din economia românească, care riscă, în absența acestora, perenizarea decalajelor față de statele europene învecinate în sectoare-cheie, precum infrastructura, dezvoltarea tehnologică sau inovarea. România are nevoie de resursele puse la dispoziție prin FEIS pentru a acoperi decalajele semnificative de dezvoltare față de restul UE. De pildă, față de statele din UE învecinate, România ocupă ultimul loc la calitatea infrastructurii, sănătate și educație primară, educație superioară și formare profesională și penultimul loc la dezvoltarea tehnologică, a afacerilor și inovare.

Mai mult, România se confruntă cu diminuarea investițiilor atât în sectorul public, cât și în cel privat: formarea brută de capital fix, adică bunurile achiziționate pentru a fi folosite în procesul de producție, a scăzut în sectorul privat cu aproape 44% în anul 2009 față de anul 2008, și cu peste 20% în sectorul public în aceeași perioadă. Mai mult, în anii 2013 și 2014, investițiile private își mențin scăderea anuală, iar în anul 2014 se diminuează și investițiile publice comparativ cu anul anterior. Îngrijorător este faptul că mediul privat din România manifestă un interes redus pentru planul Juncker, după cum rezultă din studiul de eveniment realizat în cuprinsul lucrării. O astfel de lipsă de reacție este cauzată, într-o bună măsură, de dezvoltarea scăzută a pieței de capital din România, dar și de lipsa de modalități prin care investitorii privați pot accesa fondurile puse la dispoziție.

Prin urmare, am structurat recomandările de politică publică având în vedere:

- măsurile care trebuie luate pentru a optimiza funcționarea FEIS în România;
- măsurile necesare pentru a potența impactul investițiilor asupra creșterii economice în țara noastră.

a) Măsuri de politică publică pentru funcționarea FEIS în România

În cazul primului tip de măsuri, pentru accesul la FEIS, statele membre trebuie să fie bine echipate pentru a sprijini inițiativele private și a intensifica formele de cooperare public-privată. Pe baza descrierii modului de funcționare al FEIS, am identificat trei domenii esențiale în care măsurile de politică publică trebuie puse în slujba susținerii și intensificării formelor de cooperare publică-privată și a sprijinirii inițiativelor private: încurajarea PPP, dezvoltarea fondurilor și a platformelor de investiții, implementarea unei bănci naționale de promovare.

Pentru a beneficia de finanțare prin FEIS se impune adoptarea unor măsuri de politică publică specifice pentru favorizarea PPP, precum:

- **Adoptarea unei legi funcționale și eficiente a PPP**, în acord cu normele europene, după bunele practici din statele UE, care să statueze condițiile contractului instituțional de PPP. La momentul actual este reglementat numai contractul de concesiune, fără ca ultimele eforturi depuse pentru implementarea contractului de PPP instituțional să dea rezultate. Este necesară crearea unei entități cu capital mixt public-privat care să fie implicată în finanțarea proiectelor publice. O astfel de practică este intens utilizată în Europa, unde valoarea tranzacțiilor realizate și încheiate prin PPP în anul 2014 a totalizat 18,7 mld. euro, în creștere cu 15% față de anul 2013. De altfel, tranzacții prin PPP sunt încheiate la nivel european în sectoarele care prezintă interes și pentru România: transporturi și

infrastructura de transport, sănătate, mediu și educație. Reglementările care afectează derularea PPP trebuie să fie clare, transparente și ușor aplicabile. De asemenea, este recomandabilă revizuirea permanentă pentru a asigura actualitatea, eficiența din punct de vedere al costurilor și concordanța dintre consistența și capacitatea de livrare în acord cu obiectivele de politică publică, pe baza semnalelor date de mediul privat și a experienței provenite din practică.

- **Crearea unei unități specializate care să se ocupe de toate demersurile necesare realizării PPP** capabilă să selecteze, să pregătească, să livreze și să gestioneze proiectele PPP. Unitatea poate fi realizată pe structura existentă a Departamentului pentru Investiții Străine și Parteneriat Public-Privat (DISPPP) din cadrul aparatului de lucru al Guvernului, dar trebuie să capete o vizibilitate mai mare și să fie înzestrată cu atribute specifice pentru a asigura implementarea PPP. Buna experiență la nivelul unor astfel de unități prezente la nivel european sugerează trei funcții specifice pentru unitatea PPP.

- Prima dintre acestea se referă la acordarea de sprijin pentru politicile privind PPP și activitățile conexe, astfel încât unitatea PPP să se ocupe de coordonarea activităților PPP la nivelul aparatului guvernamental și a ministerelor, să fie implicată în realizarea de reforme și legi coerente în ceea ce privește activitățile PPP și pregătirea materialelor relevante pentru derularea și preîntâmpinarea potențialelor probleme în cadrul PPP.

- A doua funcție a unității PPP o reprezintă furnizarea de sprijin și suport pentru livrarea proiectului PPP pentru a oferi consiliere și expertiză autorităților interesate de achiziție și pentru a gestiona proiectele PPP.

- Cea de-a treia funcție privește aprobarea și controlul calității în diverse momente ale implementării proiectului PPP (decizia de lansare a proiectului în PPP, a achiziției PPP etc.).

- **Creșterea transparenței proiectelor care pot fi realizate prin PPP** prin punerea la dispoziția mediului privat a unei liste posibile cu astfel de proiecte. Lista va fi alcătuită pe baza obiectivelor strategice la nivel de țară și actualizată permanent.

- **Implementarea de programe PPP**, care să reunească mai multe proiecte individuale care pot fi realizate în PPP pentru a fi livrate într-o manieră coordonată. Este vorba, în general, de proiecte mai mici și mai puțin vizibile mediului de afaceri. Avantajul unei astfel de proceduri este standardizarea procesului și a documentației. În plus, derularea proiectelor este coordonată de o echipă de specialiști.

Platformele și fondurile de investiții reprezintă potențiali beneficiari ai FEIS, dar prezența acestor forme de finanțare pe piața românească este redusă. Practica platformelor și a fondurilor de investiții este răspândită la nivel european în general prin utilizarea fondurilor de tip crowdfunding, astfel încât Italia și Marea Britanie au deja o legislație adaptată pentru a permite realizarea acestor investiții private. În lipsa acestora, România riscă să lase fără surse de finanțare proiecte inovative, necesare pentru dezvoltarea economiei. Aceste evoluții reclamă o serie de măsuri de politică la nivelul României, precum:

- **Crearea unui fond de investiții cu capital de stat**, axat pe investiții în economia reală, care va viza domeniile prioritare pentru dezvoltarea economiei românești și va ghida investițiile în sectoarele strategice. Credibilitatea dată de implicarea statului va facilita aportul investitorilor privați. La momentul actual, România nu dispune de un astfel de fond.

- **Înființarea unui fond de investiții aflat în proprietatea privată a statului**, prin care statul să poată aduce aport în numerar în cazul majorării de capital la companiile unde acesta este acționar, pentru a își putea menține controlul asupra lor și a accesa fonduri prin FEIS. Legislația prevede faptul că statul poate participa la majorările de capital doar prin aport în natură (terenuri), ceea ce a condus la cazuri în care statul a pierdut majoritatea. Această măsură ar fi utilă pe un orizont de timp extins, nu doar în contextul celor trei ani de implementare a planului Juncker.

- **Crearea de platforme de investiții** după modelul de funcționare al fondurilor de tip crowdfunding ca metode de a conecta cererea cu oferta de finanțare, având ca avantaj un nivel redus al birocrăției. Implicarea statului poate fi realizată prin gestionarea platformelor online pe care se înscriu furnizorii de finanțare și în supravegherea integrității companiilor situate atât pe partea de cerere, cât și pe aceea a ofertei. Această măsură este cu atât mai oportună cu cât, în cadrul planului de investiții, România poate beneficia de consultanță prin intermediul EIAH în lansarea acestor platforme.

- Adaptarea legislației în vederea **furnizării de stimulente companiilor care investesc în astfel de fonduri**, fie că este vorba despre stimulente financiare, fie de altă natură, după cum o indică practica europeană în domeniu.

Măsurile de politică publică reclamate pentru această parte de dezvoltare a fondurilor și platformelor de investiții sunt numeroase; riscul este ca, din cauza timpului îndelungat de aprobare a cadrului legislativ necesar, implementarea acestora să fie amânată și România să piardă fondurile pe care le-ar putea atrage prin FEIS și consultanța de care putem beneficia prin EIAH. De aceea, atragem atenția asupra urgenței lansării unor astfel de măsuri.

De asemenea, aplicarea planului de investiții solicită în mod esențial existența unei bănci naționale de promovare la nivelul fiecărui stat membru. Băncile naționale de promovare reprezintă potențiali beneficiari ai FEIS, fiind înzestrate cu capacitatea de a direcționa fondurile în domenii în care disfuncționalitățile pieței determină o ofertă slabă de finanțare din partea operatorilor privați sau în care piața privată nu ar trebui să intervină deloc ca urmare a cunoașterii mediului local în care acționează întreprinderile și investitorii. În România este necesară, în primul rând, finalizarea demersului legislativ pentru ca EximBank să îndeplinească cerințele legale de încadrare în categoria băncilor naționale de promovare și să poată astfel colabora cu BEI și să acceseze finanțare prin FEIS. De asemenea, recomandăm realizarea unei analize pentru a evidenția disfuncționalitățile pieței în accesul la finanțare, pentru ca activitatea EximBank să fie bine fundamentată, iar operațiunile desfășurate în prezent să poată fi extinse, de pildă, în domeniul finanțării inovării sau a cercetării-dezvoltării.

b) Măsurile de politică publică necesare pentru a potența impactul investițiilor asupra creșterii economice în România

Pentru a stabili al doilea tip de măsuri necesare, ne-am folosit de instrumentarul econometric. Pe baza acestuia am analizat impactul pozitiv al creșterii stocului de capital asupra creșterii economiei românești. Rezultatele indică faptul că, pentru a susține o creștere economică asemănătoare celei actuale (de aprox. 3%), stocul de capital ar trebui să crească cu aproximativ 3 puncte procentuale pe an. În condițiile decalajelor persistente între România și restul statelor europene învecinate, concluzionăm că, la nivelul economiei românești, există o **urgență în realizarea unei strategii viabile în atragerea investițiilor pe piață**, care vor avea ca suport planul Juncker, pentru a crea un șoc pozitiv la nivelul investițiilor.

În plus, am trasat un model pentru a putea prioritiza domeniile de investiții capabile să genereze cele mai mari externalități pozitive în economia românească. De pildă, am avut în vedere identificarea răspunsului la o întrebare de tipul „Investițiile în sectorul transporturilor ar putea conduce la creșterea nivelului de educație al populației?”.

Astfel, am constatat că **investițiile ar trebui direcționate**, cel puțin în primă instanță, **în trei domenii esențiale, care generează cele mai importante efecte în economie:**

1. **sprijinirea industriei** (prin investiții în inovare, cercetare, dezvoltare și tehnologia informației și comunicațiilor),
2. **dezvoltarea sectorului energetic;**
3. **dezvoltarea infrastructurii de transport.**

Prin urmare, având în vedere planul Juncker, proiectele care vizează aceste domenii ar trebui să aibă prioritate. Efectele directe, generate de stimularea investițiilor în aceste domenii, sunt crearea de noi locuri de muncă, creșterea ofertei agregate, dezvoltarea infrastructurii de transport, dezvoltarea infrastructurii energetice și a rețelei de apă și canalizare. Prin direcționarea investițiilor în sectoarele menționate mai sus, indirect, ar rezulta creșterea nivelului educațional, dezvoltarea cercetării și a inovării, dezvoltarea industriei ospitalității (a turismului și a activităților conexe acestui domeniu).

Considerăm că acest model poate reprezenta un punct de plecare în alegerile decidenților de politici publice pentru prioritizarea, în contextul planului Juncker, a domeniilor investiționale care au capacitatea să genereze externalități pozitive importante.

Studiul nr. 5

Impactul noilor măsuri de combatere a fenomenului terorist, proapse la nivel european, asupra liberei circulații

Autori¹: **Simona R. Soare**
 Claudia M. Postelnicescu

Sinteză Capitolele I și II (contribuție Simona R. Soare)

Obiectivul fundamental al acestui studiu este analiza implicațiilor noilor măsuri antiteroriste adoptate de Uniunea Europeană în 2015 asupra principiului politic și practicii libertății de circulație în interiorul Uniunii Europene. În particular, accentul cade asupra implicațiilor directe și indirecte ale acestor demersuri normative și legislative la nivelul forurilor europene în 2015 asupra statelor europene în general și asupra României în particular.

Studiul este structurat ca un volum colectiv, pe baza contribuțiilor celor două autoare, Simona Soare și Claudia Postelnicescu. Autoarele abordează tema studiului din perspective diferite și ajung la concluzii diferite privind natura amenințării, implicațiile noilor măsuri legislative antiteroriste europene și impactul lor asupra libertății de mișcare în Uniunea Europeană.

Cu toate acestea, o asemenea abordare nu este lipsită de merit: în ciuda absenței unui consens asupra esenței problemei sau a concluziilor, studiul este un bun exemplu al dezbaterii asupra amenințării teroriste în Europa și a impactului acesteia asupra libertății de circulație în spațiul comunitar. Totodată, studiul reliefează că, deși nu există un consens asupra acestei teme la nivel european, continuarea dialogului dintre mediul instituțional-guvernamental și cel academic poate avea un impact fundamental în delimitarea unor soluții din evidențierea diferitelor puncte de vedere implicate în dilema cu care ne confruntăm: cum să recalibrăm balanța dintre securitate și libertate în Europa, cum să recalibrăm balanța dintre suveranitate și securitate în Uniunea Europeană.

Metodologia de cercetare a studiului colectiv este una interdisciplinară și mixtă (deopotrivă calitativă și cantitativă), folosind o bibliografie bazată în principal pe surse primare, dar și pe resurse din sfera cercetării academice și a think tank-urilor recunoscute în mediul transatlantic.

Prima parte a contribuției mele este dedicată trecerii în revistă a metamorfozei amenințării teroriste în Europa, mai ales între 2011-2015, cu accent asupra proeminenței fenomenului combatanților teroriști străini care provin din Uniunea Europeană, al radicalizării și extremismului violent și nonviolent, al crizei imigranților și nu în ultimul rând al utilizării internetului, mijloacelor media și a crimei organizate transfrontaliere cu mai mare eficacitate de către teroriști pentru a comunica, a se finanța, a-și promova ideologiile extremiste, a recruta personal, a se ascunde,

¹ **Simona R. Soare** are un doctorat în Științe Politice (Relații Internaționale, 2011) și a participat în programul International Exchange Alumni al Departamentului de Stat al Statelor Unite ale Americii. Este autoarea unei liste de cărți și articole pe tema securității europene și transatlantice, capabilități militare și înzestrare, etc. Este beneficiar al proiectului „Burse doctorale și postdoctorale pentru tineri cercetători în domeniile Științe Politice, Științe Administrative, Științele Comunicării și Sociologie”, POSDRU/159/1.5/S/134650. Această contribuție reflectă în totalitate opiniile personale ale autoarei și nu reflectă sau implică pozițiile oficiale ale instituțiilor cu care este asociată.

Claudia M. Postelnicescu este absolventă a Facultății de Drept, Universitatea București, cu studii post-universitare în relații internaționale (MA – Facultatea de Științe Politice, Universitatea București), studii europene și globalizare (MA – Facultatea de Relații Internaționale și Institutul de Studii Europene – Universitatea din Birmingham, UK), scriere dramatică (MA – UNATC București). În prezent este doctorand la distanță al Institutului de Științe Politice al Universității Tübingen, Germania, cu o cercetare interdisciplinară între drept și studii de securitate despre identitatea europeană. Profesează ca avocat în Baroul București. Colaborează ca publicist independent cu mai multe publicații și platforme: Contributors, Adevărul, Europunkt, LaPunkt, Revista 22, ș.a.. S-a implicat în proiecte civico-politice pentru schimbarea clasei politice în România și pentru domnia legii. Această contribuție reflectă în totalitate opiniile personale ale autoarei și nu reflectă sau implică pozițiile oficiale ale instituțiilor cu care este asociată.

Notă: Studiul de față nu reflectă opinia/poziția unitară și comună a celor două autoare, ci punctele de vedere și argumentele diferite ale acestora. Cele două autoare își asumă responsabilitatea numai pentru contribuțiile personale și nu sunt de acord cu și nu își asumă în niciun fel responsabilitatea pentru acuratețea sau corectitudinea factuală, limbajul, obiectivitatea și echidistanța politică a cuprinsului, datelor și a opiniilor emise în studiul colectiv în afara celor prezente în contribuțiile personale.

de a se informa cu privire la posibile ținte sau tehnici de pregătire, sau a călători. Acest tip de amenințare teroristă hibridă determină necesitatea presantă a unei regândiri a premiselor strategiilor de contracarare implementate de statele membre și Uniunea Europeană în ansamblul său.

A doua parte a contribuției mele este construită pe doi piloni analitici. Primul pilon se concentrează asupra analizei măsurilor europene privitoare la libera circulație în spațiul comunitar. Mai exact, argumentez că nu există un consens asupra nivelului de alertă aferent amenințării teroriste reprezentate de combatanții teroriști străini între statele membre. Această lipsă de consens în privința amenințării determină o varietate de măsuri legislative adoptate de statele membre în vederea combaterii terorismului. Cu toate acestea, măsurile diferite implementate de statele membre sunt complementare și coerente, deși este nevoie de un efort susținut în privința unei implementări corelate în mai mare măsură a acestora pentru a produce efectele dorite. Pe de altă parte, ofer o perspectivă comparativă asupra strategiei antiteroriste europene, punând-o în contrapondere cu strategia antiteroristă a Statelor Unite ale Americii, principalul aliat și partener de securitate al statelor membre și subliniind similitudinile și diferențele dintre cele două perspective strategice.

Al doilea pilon analitic al materialului meu se concentrează asupra impactului pe care aceste noi măsuri antiteroriste adoptate de Uniunea Europeană în 2015 îl au asupra funcționării principiului liberei circulații în spațiul comunitar. Concluzia pe care o ofer cititorilor este că, deși există măsuri controversate și criticate în cadrul acestui pachet de măsuri, în ansamblul său și în condițiile unei aplicări politico-birocratice foarte eficiente, el are la bază premisele menținerii unui grad cât mai mare posibil de libertate de circulație (și nu numai) a tuturor cetățenilor europeni, în limitele rezonabile și necesare ale nevoii prezente de contracarare a unei amenințări teroriste pe teritoriul și în vecinătatea granițelor europene din ce în ce mai intense, mai frecvente și mai violente.

Sinteză Capitolele III și IV (contribuție *Claudia M. Postelnicescu*)

Prezentul material a fost gândit înainte de seria de atacuri și/sau amenințări teroriste ce au vizat orașe precum Paris, Bruxelles și Amsterdam, derulate în a doua jumătate a anului 2015, când a devenit evident că europenii se confruntă cu un război hibrid, neconvențional, extrem de greu de gestionat și anticipat. Discutarea unor noi măsuri și a unei noi strategii pentru a combate aceste amenințări a devenit astfel o prioritate constantă pe agenda Consiliului European în reuniunile anului 2015.

La riscul de securitate și amenințările teroriste s-a adăugat, în vara anului 2015, criza migranților. Din acel moment, analiza privind impactul măsurilor antiteroriste asupra libertății de circulație a cetățenilor europeni a căpătat noi dimensiuni, pe măsură ce noi evenimente, informații și decizii ale liderilor europeni apăreau în spațiul public. Anul 2015 rămâne semnificativ, din punctul de vedere al resetării unor politici, abordări și paradigme, similar cu anul 2001, după atacurile teroriste din 9/11 în SUA.

Uniunea Europeană s-a confruntat în 2015 cu crize fără precedent, pe mai multe paliere, care au redimensionat strategia UE pentru următorii ani în privința securității interne, externe, politicii externe și politicilor comune privind migrația, agenda antiterorism și agenda europeană privind consolidarea frontierelor. Impactul acestor crize a fost profund, destabilizând două acorduri fundamentale ale UE: Schengen și Dublin. Revizuirea acestor două acorduri și structura lor viitoare este încă în discuție, un plan de revizuire se va discuta în cursul anului 2016, în Consiliul European cu liderii statelor membre. În același timp, rolul Înaltului Reprezentant pentru Afaceri Externe și Politică de Securitate, în colaborare cu președintele Consiliului European, a crescut, ceea ce denotă rolul crescând pe care UE își propune să îl joace în politica globală, chiar dacă, deocamdată, există state membre care au o pondere mai ridicată când vine vorba de stabilirea orientărilor de politică externă și nu există un consens european cu privire la delegarea de suveranitate pe aspecte de securitate și de politică externă comune.

Criza migrației a scos la iveală extrem de abrupt tensiuni latente de viziune și abordare dintre statele membre cu privire la chestiuni comune de securitate. Frontul estic format din Cehia, Slovacia, Ungaria și România s-a poziționat ferm împotriva unei solidarități necondiționate în privința migranților, în timp ce Germania a deschis larg granițele refugiaților sirieni, ceea ce a aruncat în aer mecanismele europene de înregistrare a cetățenilor unor state terțe, precum și obligativitatea de înregistrare în statul de sosire, conform Dublin III. Haosul generat de lipsa controlului la frontierele externe și interne ale Uniunii a determinat o serie de măsuri unilaterale ale unor state, care au reintrodus controlul la granițele lor și au suspendat Schengen. De asemenea, lipsa unor precauții minimale privind preluarea unui număr foarte mare de refugiați din Siria și din alte state terțe a ridicat alerta de securitate

foarte sus; cu toate acestea, și în ciuda unor atentate dejucate, în noiembrie 2015 un atac coordonat, extrem de violent și bine pus la punct, a dus la moartea a 193 de oameni în Paris. Autoritățile au fost depășite de situație, iar informațiile serviciilor de securitate au arătat că cel care pusese la cale întreaga operațiune teroristă a circulat din Franța în Belgia, ulterior în Siria, fără nicio opreliște. Atacatorii kamikaze de pe teritoriul european s-au dovedit a fi cetățeni europeni, imigranți de a doua sau a treia generație.

În acest nou context de securitate, presiunea asupra unui principiu fundamental al Uniunii Europene, libertatea de circulație, a devenit extrem de puternică. Soluțiile privind un răspuns adecvat atât asupra nevoii de a asigura protecția și siguranța cetățenilor europeni, cât și asupra felului în care se poate prezerva libertatea de circulație, fără a atenta la sau a diminua din libertățile care constituie valori fundamentale ale europenilor, sunt greu de găsit, mai ales sub impactul nevoii de a răspunde umanitar unei crize fără precedent a refugiaților din Orientul Mijlociu, Afghanistan și Africa.

Europa se află într-un punct critic, de răscruce, în care trebuie să găsească rapid, sub presiunea unor evenimente majore, un răspuns adecvat și pe termen lung pentru o serie de probleme globale extrem de complicate și interconectate. Crizele geopolitice din Orientul Mijlociu, între Iran și Arabia Saudită, cu Siria și conflictul israeliano-palestinian în mijloc și cu poziția adesea ambiguă a Turciei, generează în continuare un flux migraționist către Europa, care a ridicat deja riscuri de securitate majore. Pe acest fundal, o altă valoare europeană fundamentală este rediscutată: libertatea de exprimare. Sunt voci care avertizează asupra conflictului dintre libertatea de exprimare, nediscriminare și discursul urii, prin ascensiunea unor mișcări de extremă-dreaptă, care propagă un discurs xenofob, anti-Islam, antimigrație și antirefugiați.

Contribuția mea din studiul de față analizează toate aceste evenimente, tendințe și contra-tendințe, evidențiind posibilele surse ale conflictelor cu care se confruntă Uniunea și posibilele soluții, într-o realitate extrem de volatilă și dinamică. Ultima parte a analizei se oprește asupra României și a rolului ei în actualul context european și geopolitic, cu o analiză critică asupra opțiunilor de până acum și câteva recomandări privind rolul României în UE, integrarea în viitorul Schengen și cum poate deveni România un furnizor de expertiză în FRONTEX, în lupta împotriva terorismului și un factor de echilibru în Consiliul European și în politica externă și de securitate a UE.

STRATEGY AND POLICY STUDIES (SPOS) 2015

– EXECUTIVE SUMMARIES –

- STRATEGY AND POLICY STUDIES (SPOS) 2015 -

ISSN 1843-1372

© EUROPEAN INSTITUTE OF ROMANIA, 2016

7-9 Regina Elisabeta Bld., Sector 3, Bucharest, Romania

Phone no. (4021) 314 26 96; Fax (4021) 314 26 66

E-mail: ier@ier.ro

Website: www.ier.ro

Graphics & DTP: Monica Dumitrescu

Print: Alpha Media Print

313 Splaiul Unirii, Bucharest

www.amprint.ro

The studies reflect the opinion of the authors and do not represent the European Institute of Romania's position.

FOREWORD

The promotion of rigorously based public policies, supported by preliminary analyses and debates, represents an essential element in providing quality results with a positive impact on people's lives. The European Institute of Romania, as a public institution with responsibilities in supporting the formulation and implementation of government policies, continued in 2015 its research and development program dedicated to the *Strategy and Policy Studies (SPOS)*.

The SPOS Programme is designed to support the foundation and implementation of policies of the Romanian Government in European affairs, providing policy-makers with information, analyses and policy options.

In 2015, five studies were completed within this project, which addressed various thematic areas relevant for Romania's evolution in the European context. Research has sought to supply fundamental policy elements in areas such as: the fight against Euroscepticism and extremism/radicalisation, and the consolidation of trust in European values; the cross-border cooperation between Romania and Ukraine, and between Romania and the Republic of Moldova; the creative industries and their development potential in Romania; the Juncker Commission Investment Plan and its potential impact on the Romanian economy; the new measures against terrorism, proposed at European level, and their impact on the freedom of movement.

I would like to address my thanks to both the team of authors that delivered the papers and to the Studies and Analyses Unit which supported the conduct of this research.

Gabriela Drăgan

General Director of the European Institute of Romania

CONTENTS

Study No 1	
<i>The fight against Euroscepticism and extremism/radicalisation, and the consolidation of trust in European values</i>	33
Study No 2	
<i>The cross-border cooperation between Romania and Ukraine, and between Romania and the Republic of Moldova. Opportunities and challenges over the 2014-2020 period</i>	35
Study No 3	
<i>Creative industries: the development potential in Romania and at European level...</i>	40
Study No 4	
<i>The Juncker Commission Investment Plan and its potential impact on the Romanian economy</i>	44
Study No 5	
<i>The impact of the new measures against terrorism, proposed at European level, on the freedom of movement</i>	49

Study No. 1

The fight against Euroscepticism and extremism/radicalisation, and the consolidation of trust in European values

Authors¹: **Sergiu Gherghina** (coordinator)
Sorina Soare
Sergiu Mişcoiu

Over the last three decades an extensive body of literature has identified the existence of critical attitudes towards the European Union (EU) in almost all Member States. Recent political developments show that the heterogeneous group of political parties, movements, or leaders associated to a eurosceptic discourse is far from being peripheral with temporary visibility. On the contrary, as reflected by the composition of the European Parliament (EP) elected in May 2014, this phenomenon gains increasing popularity. The present study analyzes the match between eurosceptic discourses and manifestations of political radicalism and extremism at national and European levels. The analysis combines the qualitative and quantitative approaches and focuses mainly on political actors with institutional representation; extra-parliamentary parties and movements are only marginally referred to.

With respect to euroscepticism this study highlights the lack of conceptual consensus in the literature. Existing classifications and typologies are not consistently applied and bring together political parties (in government or in opposition, mainstream or fringe), movements or associations, but also individual attitudes and behaviors. This concept is also used to characterize political parties situated at both left and right extremes of the political spectrum, e.g. Syriza in Greece (radical left), Danish People's Party (radical right). Eurosceptic features are visible also for mainstream parties such as the British Conservatives, Fidesz in Hungary or the Civic Democratic Party in the Czech Republic. There is not a homogenous ideological family and the attitudinal dichotomy towards the EU (for vs. against) cannot be identified. The basis of the eurosceptic discourses is formed by a broad area of arguments that is not limited to the opposition against European integration (Chapter 1). Similar conceptual difficulties were identified for radicalism and extremism, but unlike euroscepticism the two terms were associated to forms of violent and aggressive opposition against the democratic *status quo*.

The study is structured in four chapters. The first chapter presents the theoretical framework and describes the main democratic values, core elements in the discourses of extremist or eurosceptic political parties. Many actors belonging to the two categories define the EU through a shared cultural identity – a direct legacy of the cultural, religious and humanist traditions on the continent. To them, the protection of the European identity coincides with the defense of national identity; on these grounds, several conspiracy theories emerge in which migrants are associated to a virus meant to destroy national identities and to facilitate the obedience towards foreign interests.

¹ **Sergiu Gherghina** is a Lecturer at the Department of Political Science, Goethe University Frankfurt. He holds a PhD in Political Science from Leiden University. He is the editor of *East European Quarterly*, an international peer-reviewed journal in social sciences, published by Central European University, Budapest. His research interests lie in party politics in Central and Eastern Europe, legislative and voting behavior, democratization, and the use of direct democracy.

Sorina Soare is a Researcher at the University of Florence. She holds a PhD in Political Science from the Université libre de Bruxelles and has previously studied Political Science at the University of Bucharest. She works in the area of post-communist comparative politics; her main research interests are political parties and party systems, populism, and the democratization process. Among her publications: (with Alexandra Ionescu), special issue ITALY AFTER THE 2013 ELECTIONS, *Studia Politica*. Romanian Political Science Review, vol. XIII, n. 4, 2013, (with Sergiu Gherghina & Sergiu Mişcoiu) (eds.) *Contemporary Populism: A Controversial Concept and Its Diverse Forms*, Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2013, (with. S. Gherghina), « A test of European Union postaccession influence: comparing reactions to political instability in Romania » *Democratization*, 2015 <http://dx.doi.org/10.1080/13510347.2015.1020792> (online first).

Sergiu Mişcoiu is an Associate Professor of Political Science at the Faculty of European Studies, Babes-Bolyai University in Cluj-Napoca (Romania) where he chairs the Department of International Relations and German Studies. He holds one PhD in Political Science (University of Paris-East Marne-la-Vallée), another PhD in History (Babes-Bolyai University), and a habilitation in Political Science (University of Paris-East). His main research interests are the constructivist and the alternative theories applied to the nation building processes, to populism and to the political dynamics of the European and African public spaces.

From a socio-economic perspective, the critique of the European model shifts from arguments against the consensus-corporatist system rooted in the social-democratic compromise in the 1980s and 1990s to a critique of liberal failures determined by the obedience to great economic interests. The chapter further reviews the literature to briefly outline the existing typologies and the sources of euroscepticism and extremism. In parallel with the lack of confidence and political satisfaction, periods of crisis generate feelings of exclusion towards everything that is unknown to the group of references. Earlier research revealed that the negative attitude towards migrants is the main driver behind the vote for extremist parties. The prevalence of authoritarian values is another relevant determinant of the vote for these parties. In brief, frontier disintegration, an increase in the number of immigrants, various cultural and religious differences, the crisis of the classic social welfare system form a great deal of the Eurosceptic rhetoric. To these we may add the discrepancy between rich or large states and poor or small states; further arguments include the limited responsibility and legitimacy of the European institutions, in particular the Commission and the Council.

The second chapter provides a detailed analysis of the main political parties in the EP (after the May 2014 elections) with eurosceptic and radical discourse. The chapter includes both a comparative overview and several case studies aimed to identify the discourse similarities and differences between various political actors. One of the main similarities is the *anti-establishment* discourse; with a few small exceptions, nationalism is another core ideologic component. The study concludes that populist extremes can be identified through their rhetorical style, direct and broad language, and Manichean argumentative structure. The chapter ends with an analysis of the extremist and eurosceptic discourse belonging to Romanian political parties and organizations. During post-communism the general elite and public consensus regarding the importance of EU accession for the country – and its priority for foreign affairs – led to the absence of disagreements on this topic. The European integration acted as a „magnet” that aligned every political actor with claims to participate in government coalitions. Even after accession, European cooperation continues to be presented in a positive light at party level. With two exceptions, since 2007 the EP political parties or independent candidates from Romania have not directly cooperated with extremist or eurosceptic groups. The only Romanian political party with a vague and more implicit eurosceptic position was Partidul Poporului Dan Diaconescu.

The third chapter analyzes the attitudes of citizens in each Member State towards the EU and its institutions. It uses individual level data from two Eurobarometer surveys (2013 and 2014) and, in addition to the general comparison, also looks closely at five countries (the same as Chapter 2) to better understand the profile of citizens with critical attitudes towards the EU. The results indicate a high degree of discontent in most Member States – citizens in countries belonging to the EU15 are more discontent than those from the New Member States – thus concluding that most European citizens are critical or very critical towards the EU. The percentages of discontent are larger when it comes to the direction in which the EU is heading and the diffuse or specific support towards the EU. Citizens from countries facing major financial problems (e.g., Greece, Ireland, Portugal, or Spain) are very critical towards the EU. In Romania, the dominant attitude is pro-European. The young, urban, highly educated population is the more enthusiastic about the EU and such an attitude correlates positively with the rejection of extremism, nationalism and ethnic and religious exclusion.

The final chapter is dedicated to an in-depth analysis of the Romanian case. Although none of the Romanian parties in the EP are eurosceptic or extremist, popular attitudes are more critical than around accession. The chapter describes the main stages and solutions adopted at European level to diminish euroscepticism since mid-1970s, and emphasizes the necessity to implement communication, information and education strategies for citizens according to European values. The EU campaign aimed at presenting and promoting itself started from the premise that European citizens must be persuaded about the reasons for the integration process, being neglected the emotional components of a potential European identity. In Romania, the analysis departs from the observation that extremist groups clustered in an area of political marginality where they could become radical without control from state institutions and outside legal interdictions. Such groups often declare themselves orthodox-nationalist, claiming explicitly or implicitly to be the successors of the legionary movement from the inter-war period. Their activity usually takes place online. Apart from the identification of mechanisms used by Romanian institutions to diminish euroscepticism and extremism, the study makes four recommendations: (1) a careful selection and training of those who provide education in European studies; (2) the emphasis of European values and principles for institutions that provide education in European studies; (3) regular courses for public officers and (4) socio-economic measures that can improve the living standards of those segments prone to be receivers of eurosceptic discourses. In this context, the cooperation between state institutions and civil society is of crucial importance.

Study No. 2

The cross-border cooperation between Romania and Ukraine, and between Romania and the Republic of Moldova. Opportunities and challenges over the 2014-2020 period

Authors¹: **Iordan Gheorghe Bărbulescu** (coordinator)
Mircea Brie
Nicolae Toderaş

The study was designed as an analysis of the cross-border cooperation between these countries and of the role played by state and non-state actors in the respective process. The overall objective of the study is to identify present and potential opportunities and challenges in the cross-border cooperation between Romania and Ukraine, respectively between Romania and the Republic of Moldova over the 2014-2020 period. Consequently, we have chosen to study the socio-economic dimension of intervention, as well as the political and security dimensions. Attention was also given to the way in which Romania supports the desideratum of the Republic of Moldova and Ukraine of becoming EU member states.

The relevance of the topic is even higher since Eastern Europe, and especially Ukraine, as well as the Republic of Moldova, are subject to external pressures which lead to security vulnerabilities that inevitably affect the EU's Eastern border and, consequently, the security of the entire region. What is more, the EU is already confronted with the effects of the massive migration, so that border security has become a recurrent topic on the European agenda, which generates dissensions between member states. Countries in the Eastern group are very prolific in this "chorus of denial", and they seem to have forgotten that two decades ago their citizens were "knocking" in a similar manner

¹ **Iordan Gheorghe Bărbulescu** is a University Professor, he holds a PhD in Political Science/ International Relations, supervisor of doctoral programmes within the National School of Political Studies and Public Administration (NSPSA), and has authored numerous papers in the European Studies field, such as: *The EU. Deepening and Enlargement* (Trei, 2001), *The European Union. From economy to politics and The European Union. From the national dimension to the federal one* (Tritonic, 2005, 2006), *The European Union. The politics of enlargement* (Tritonic, 2007), *Decision - Making in the EU* (Polirom, 2008), *The New Europe* (Polirom, 2015) etc. Under his leadership were also published the *Unabridged Trilingual Dictionary of the European Union*, Polirom, 2009 and the SPOS Study entitled "The implications of entering into force of the Lisbon Treaty upon the Romanian institutions and policies", 2010 and „National coordination of European affairs. Mechanisms of cooperation between the Government and the Parliament in European affairs. Comparative study in EU Member States” 2012. His activity crosses the academic realm, being also President of the Romanian Association of International Relations and European Studies and the President of ECSA – Romania. He is a Jean Monnet professor of the European Commission, manager and expert within tens of research projects or European Funding related. He is also, for many years, a RAQAHE and CNATDCU expert. He used to work for the Ministry of Foreign Affairs, in the European Affairs field, being rewarded the Knight Order of the Faithful Service.

Mircea Brie is Professor in International Relations and European Studies (University of Oradea). Head of the Department of International Relations and European Studies. Is a holder of the Jean Monnet Module Ethnic, Confession and Intercultural Dialogue at the European Union Eastern Border (2010-2013) at the University of Oradea. He is involved in the editorial activities of *Eurolimes* and executive editor of *The Annals of University of Oradea for International Relations and European Studies*. Author and co-author of 6 books, editor and coordinator of 11 collective volumes. Over 70 articles and reviews in journals, proceedings of international conferences or collective volumes. Competences: European Integration, interethnic and inter-confessional relations, sociology, social history, migration, intercultural dialogue, demography, border studies. Didactic competences: European Integration; Identity and Intercultural Dialogue; Ethnicity and Confession at the EU Borders; Minority – Majority Relations Management; European Demographics; History of International Relations. He has implemented 10 projects financed by the European Union, many of them circumscribing the area of inter-community relations, inter-ethnic relations and research conducted on population issues, including the phenomenon of migration

Nicolae Toderaş holds a PhD in Political Science and is an University Lecturer at the Department of International Relations and European Integration, National School of Political Studies and Public Administration. Specialized in European Union policies and organizational evaluation, he is the coordinator of the European Documentation Centre in NSPSA, and member of the Romanian Team Europe Network since July 2012. Has published several papers and public policy studies regarding EU policies, EU governance, higher education governance, regional development policies, institutional and organizational evaluation, as well as the deepening of the relations between the Republic of Moldova and the EU. In the last five years he has actively participated in the implementation of strategic projects connected to the structural reform of the higher education system in Romania.

on the EU's doors, demanding the solidarity of the rich and stable West with the poor and vulnerable East.

The research method used was mainly focused on the analysis of documents and case studies. In order to underlie the current state of affairs which is described, as well as the recommendations to be made, the research team used primary sources of documentation (interviews, the elaboration of case studies), as well as secondary sources of documentation (the analysis of specific elements of legislation characteristic to the three countries being discussed in the study, the interpretation of studies and analyses which have been published recently in Romania, Ukraine and the Republic of Moldova, as well as in other member states in the region etc.). During the process of collecting empirical data and writing the study, special attention was given to consulting decision makers within the Government of Romania, such as MFA, MRDPA, other ministries and governmental agencies which are involved in cross-border cooperation projects.

The implementation of interventions for cross-border cooperation during the 2007-2013 period points out several aspects regarding the way in which the cooperation programme between the three countries was conceived, which has conditioned the effective and efficient fulfilment of expected results.

The approach of trilateral cooperation required greater focus on the differentiation of needs, by taking into account the specificities of each region and the distinct regional priorities. This approach requires the allocation of a significant amount of time for identifying common needs, establishing the type of intervention, designing grant applications, conducting projects etc. To this end, lessons learned from the previous financial exercise are valuable both from the perspective of programming interventions for the 2014-2020 period (easier identification of intervention priorities), as well as for establishing the cooperation framework for the future programme (approaches, common norms, procedures, criteria, categories of beneficiaries etc.). Thus, our analysis begins from the idea that the efficiency of cross-border cooperation depends on the coordination of all the actors involved in this process, as well as on cooperation on all levels, which should be doubled by the existence of an adequate legal framework. Dysfunctionalities to one level lead to failure in cooperation or reduce its effectiveness. Consequently, cross-border cooperation is not only the concern of states, as international actors, but also of local and regional public administration, as well as of private actors in the non-governmental field or in the business environment.

The study is divided into three chapters:

- In **the first chapter** we presented and analysed the main concepts regarding cross-border cooperation. Furthermore, different aspects of cross-border cooperation are presented from the perspective of the European Neighbourhood Policy, as well as in the context of the implementation of the Eastern Partnership and of the Association Agreements of the Republic of Moldova and Ukraine with the EU. In this chapter we identified the need to strengthen the ENP not only by supplementing financial instruments, but also by rethinking the policy from a structural point of view. Special attention was given to analysing the issue of the EU's internal and external borders, due to the existence of different perspectives on cross-border cooperation in the two cases. Regardless of the fact that we are talking about internal or external borders, our analysis has showed that the general image of the borders reflect the stage, depth and honesty of cross-border cooperation.

Cooperation in border areas should lead to opening and diluting barriers between people, communities, institutions, organizations or countries, in other words, to unify and not to separate. This logic is valid both at the EU level, as well as at national, regional and local level. In the first chapter we also highlighted the fact that under the influence of the European Neighbourhood Policy the concept of external border of the European Union tends to entail new forms of expression. On the one hand, we can notice an increased flexibility of the contacts between the two sides of the border. Such a tendency is amplified through mechanisms of cross-border cooperation, namely through Euroregions, as well as through European instruments which have been successfully implemented at the external border. On the other hand, the European Union's actions through which it is trying to implement policies for regional cohesion at its current borders, are, according to some analysts, proof that the Union is consolidating its current external borders, thus taking into consideration, at least for the moment, the option of slowing down the process of enlargement to the East, without effectively closing the gates. Moreover, the accession process encompasses two fundamental dimensions: the political will of the EU Member States and the capacity of the candidate states to fulfil the Copenhagen criteria. In the last case, we are dealing with a long term process, for which we know the beginning, but we do not know when it ends, or even how it will end. Surely enough, along this process of progressive closeness between the two parties, political and economic cooperation improves, cross-border cooperation being part

of the first category. The current context (see the crises in Georgia, Ukraine and other EU neighbours) demonstrates the thesis according to which the cross-border cooperation was no longer a desideratum, but a necessity, which could increase the level of security of the future EU borders and transform the relationship between the EU and countries in the region from a zero-sum game to a win-win situation. In this regard, one of the first conclusions drawn in the chapter refers to the fact that during the last decade, cross-border cooperation has turned out to be a priority of the ENP. What is more, through the initiation in 2008 of the Eastern Partnership, the EU aimed to consolidate and deepen the ENP in the Eastern European space, with the purpose of supporting and accelerating the relationships between the EU and countries in Eastern Europe. The results of the Eastern Partnership were remarkable, especially in the case of the Republic of Moldova and Ukraine.

In this first chapter we also point out that the need for revising the ENP stems from the fact that, as initial project of the intervention, the ENP did not correspond either to the current political realities, or to the concrete realities at the EU borders. It is sufficient to point out that the ENP was seen for a long time as a sort of “antechamber” for the enlargement of the European Union. The adoption of required reforms, the implementation of the EU’s policies and *acquis* no longer represent a sufficient condition. Presently, taking into account the conflict in Ukraine, the situation in the Near East and in Northern Africa, as well as the refugee/ immigrant crisis, it is certain that the EU cannot afford to connect the accession of these countries to the EU to fulfilling conditionalities in the partnership. As a matter of fact, this direct link does not exist formally, since the ENP is only one of the instruments which can contribute to the accession process. Consequently, our conclusion in this chapter refers to the fact that the recent revision of the ENP was a natural and necessary process for adjusting the directions of intervention to the current political, economic and social context in the Union’s neighbouring areas. However, the process of rethinking the ENP must not only focus on adjusting its fundamental purpose by supplementing financial instruments, but also on the identification and implementation of measures for promoting good relationships between neighbour countries, which goes beyond financial incentives. Furthermore, this explains the fact that good cross-border cooperation is not sufficient for accession and that all the other conditionalities, internal or external, of the EU, still remain.

- **In the second chapter**, we firstly focused on the analysis of the legislative and institutional framework regarding cross-border cooperation in Romania, Ukraine and the Republic of Moldova. Afterwards, the results of cross-border cooperation for the 2007-2013 financial exercise are analysed by comparison. The analysis took into consideration interventions which were implemented both through the Joint Operational Programme Romania-Ukraine-Republic of Moldova 2007-2013, as well as through other governmental programmes. An aspect which is highlighted is that, apart from the general support given to deepening the relations of the Republic of Moldova and Ukraine with the EU, Romania also contributes to this effort through punctual interventions for cross-border cooperation, thus supporting the economic, social and cultural development of these countries. As such, we point out the fact that in time, cross-border cooperation has increased, in the context of implementing the JOP Romania-Ukraine-Republic of Moldova 2007-2013, as well as other national governmental programmes. Overall it appears that, in the context of implementing all cross-border cooperation programmes, the “preferred” partner of Romania is the Republic of Moldova, which benefits from the majority of projects financed through the trilateral JOP, as well as from ODA funds. For example, we can mention the bilateral cooperation which took place within the *Agreement between the Government of the Republic of Moldova and the Government of Romania regarding the implementation of the programme for technical and financial assistance based on a grant of 100 million Euro, granted by Romania to the Republic of Moldova*. The analysis which was conducted in this chapter regarding the implementation of this Agreement presents a current state of affairs which is, unfortunately, incoherent, unstable and unclear. This is mainly caused by the way in which the intervention priorities were defined, as well as by the lack of clear indications regarding the implementation of interventions. The conclusion of the second chapter is that if we were to make an inventory in all the fields regarding the implementation of projects and measures connected to cross-border cooperation, we would notice a constant increase of interventions, both on the bilateral side, as well as on the trilateral side. The national preference for directing AOD funds to the Republic of Moldova, as well as the creation of thematic governmental programmes are key elements which contribute to strengthening cooperation and directing resources for solving urgent social and economic issues. It is important for the interventions to be supported through unitary approaches and procedures, and their management to be conducted by organisms which are specialized in management.

- **In the third chapter**, we analysed the threats and opportunities regarding cross-border cooperation between Romania and Ukraine, respectively between Romania and the Republic of Moldova for the 2014-2020 period. Thus, the analysis focuses on the feasibility of the objectives and priorities established in the JOP Romania-Republic of

Moldova 2014-2020 and JOP Romania-Ukraine 2014-2020, by taking into account the EU's political, economic and programmatic conditionalities, as well as regional priorities and regional social and cultural needs. At the same time, aspects which refer to complementarity with other cross-border and trans-regional programmes of other EU Member States with Ukraine and the Republic of Moldova were also taken into consideration. Political instability is the main factor which endangers the smooth running and strengthening of cross-border cooperation between Romania and the other two neighbouring countries. Thus, political instability at the central level has an impact, sooner or later, at the regional level. Consequently, interventions which are coordinated by local or regional authorities regarding cross-border cooperation are delayed, although they have the support of regional authorities. This is why there is a need to strengthen the capacity of the Ministry of Foreign Affairs and the central authorities, in order for it to have a more active presence in developing cross-border cooperation between Romania and Ukraine, respectively between Romania and the Republic of Moldova. Experiences in the last few years have shown us that in spite of the existence of all the necessary premises for consolidating the culture of implementing cross-border cooperation projects, at present the level of implementation culture is moderate. Some of the main factors in this respect are: delaying the start of the programme, and implicitly of projects; implementing the programme in non-differentiated manners in territorial-administrative units which differ in type and dimension; the existence of differentiated procedures from the perspective of regulation and/ or authorization; poor communication with certain public authorities in Romania or from partner countries; the erroneous understanding, sometimes intentional, of principles of programme management etc. Moreover, factors such as deficiencies in the administrative capacity of the structures which manage the JOP Romania-Ukraine-Republic of Moldova, such as insufficient human resources and the lack of logistic equipment also hamper implementation culture. These factors are still relevant and could endanger the implementation of the future JOPs. Also, in the last chapter we present a set of recommendations and public policy proposals for increasing the efficiency of cross-border cooperation between Romania and Ukraine, respectively between Romania and the Republic of Moldova, which are based on findings from field research, as well as from the documentation process which was conducted during the study. The essence of the recommendations is to contribute to the creation of a stable, secure and prosperous area at the Eastern border of the European Union.

These are:

- In the context of implementing JOP Romania-Ukraine and JOP Romania-Republic of Moldova in the 2014-2020 financial period, the role of the Ministry of Foreign Affairs needs to increase significantly. This entails strengthening the administrative capacity of the MFA by creating a specialized unit for supporting the implementation of interventions for cross-border cooperation or for technical and financial assistance granted to the Republic of Moldova and Ukraine. In order for this unit to be effective, its organizational and functional design needs to correspond to the structures of consultancy and technical assistance which are specific to other ministries in Romania. This requires the supplementation of the MFA's budget and a sufficient allocation of positions to the support unit;
- In order to diminish the effects generated by poor communication, an intensified cooperation needs to be established at the intergovernmental level, which can take the shape of periodical reunions, both at the level of decision makers, as well as at the level of groups of experts. For example, common sessions between the Government of Romania and the Government of the Republic of Moldova could be organized quarterly, and the model can be extended to include the Government of Ukraine. Lower on the hierarchical line, common sessions can be organized between regional public authorities in Romania and district authorities in the Republic of Moldova, respectively Ukraine;
- Both in the case of the two JOPs, as well as in the case of the *Agreement between the Government of the Republic of Moldova and the Government of Romania regarding the implementation of the technical and financial assistance programme*, synthetic documents need to be elaborated after each reunion and included in electronic portfolios. Thus, system users will have direct and permanent access to information which will allow them to be more prompt in the administrative flow of implementation of interventions;
- There is a need to revitalize bilateral chambers of commerce or to create tri or multilateral cross-border chambers of commerce, by implementing projects geared towards stimulating their activity. The projects can focus on the organization of forums, presentations of products and services, consultancy activities etc. and can be financed through the funds of the Ministry of Economy, Commerce and Relationships with the Business Environment. What is more, in order to promote events regarding the consolidation of economic relations between Romania and Ukraine, respectively between Romania and the Republic of Moldova, there is a need to supplement the budget of the Embassy

and consulates of Romania in Ukraine, and, respectively, in the Republic of Moldova;

- Due to the fact that in the case of major infrastructure projects no great changes can be made after approval and contracting phase, the authorities which are involved, together with the management structures of the two JOPs need to take actions early on in order to identify situations of complementarity and additional investments, so that the economic impact of major projects can be reached in a short period of time;

- In the case of projects which are going to be selected based on a competition, management authorities need to stimulate the submission of projects which in time will give added value towards stimulating the consolidation of cross-border economic relations;

- For programmes with national funding, such as the interventions financed through the *Agreement between the Government of the Republic of Moldova and the Government of Romania regarding the implementation of the technical and financial assistance programme*, there is a need to create a methodology, instruments and unitary, clear and transparent procedures. We recommend that these types of programmes should be managed by an implementation unit, which would be subordinated to the General Secretariat of the Government. Placing this unit close to the Prime Minister will allow it to manage certain components of interventions more flexibly, such as decision making, communicating with ministries and specialized authorities in Romania and partner countries;

- There is a need to direct the efforts of JOP management structures, as well as governmental authorities, towards offering an increased regional autonomy in managing interventions related to cross-border cooperation. This recommendation refers both to Romanian authorities, as well as to authorities in partner countries, and is based on the fact that in the case of the two JOPs, interventions specific to the thematic objective 5 of the cross-border cooperation priorities are not eligible, which refers to *support for good local and regional governance*. This is why, in the absence of other funds directed towards cross-border cooperation, it is still important to encourage the submission of projects which propose, among their set of objectives that correspond to eligible thematic objective, results which are specific to strengthening the framework for coordinating activities for planning regional development, as well as processes of regional integration;

- Taking into account the fact that resources are limited, and that the workload is high, common management and implementation structures need to develop their own evaluation capacity by using alternative methods. Such an alternative method can be to develop partnerships with higher education institutions or research institutes, which would conduct periodical and thematic evaluations of the programme or of some of its components;

- It is necessary to frequently monitor beneficiaries after projects have ended in order to see if the conditions for ensuring visibility are being respected. To this end, visual identity manuals should include explicit stipulations regarding the mandatory period for maintaining the visibility of interventions;

- Based on the association model of universities in the Danube region, and by taking into account the requirements for accessing grants through the Trans-national Danube Programme 2014-2020, it is recommended that universities surrounding the specific area of cross-border cooperation between the three countries associate in a cross-border consortium. This association would bring multiple advantages in creating and implementing projects for cross-border cooperation, developing the main topics of expertise and consultancy, developing common programmes for initial and continuous training. This framework can also be used in order to develop cross-border programmes for initial and continuous training in fields which are specific to and have a direct impact of regional development.

In spite of the fact that currently the principle “*less for less*” is being invoked more and more often, due to the prolonged political crisis in the Republic of Moldova, respectively due to the lack of interest on the part of Ukrainian authorities to implement comprehensive structural reforms, it is important for the two JOPs to stimulate and support the application of the complementarity principle in the following years. The added value of the two JOPs can be reached more easily if concerted efforts are made in order to ensure complementarity, and the experiences gained in the 2007-2013 financial period will be multiplied and generalized in other fields of intervention.

Based on the facts presented above, the main conclusion of the study is that

European Union which is secure, prosperous and stable will bring a fair return and a stable and prosperous space around it, and will surely increase its wellbeing and that of its immediate neighbours. The Union needs its neighbours, and they, in return, need its support. The European identity and model are consolidated within, and are then extrapolated to the exterior, the first circle being targeted in this respect being made up of countries which are part of the ENP.

Study No. 3

Creative industries: the development potential in Romania and at European level

Authors¹: **Valentin Cojanu** (coordinator)

Dragoş Nicolae Pîslaru

Elena Botezatu

In the European Union (EU)'s framework program for Creative Europe, the cultural and creative sectors (CCS) (EC 2011) are defined as "all sectors whose activities are based on cultural values and/or artistic and creative expressions, whether these activities are market or non-market oriented and whatever the type of structure that carries them out". Creativity builds on ideas, values, initiatives, and products on a continuum that connects art to culture, research to innovation and business to economic development. The challenge posed by this sector definition consists in finding the degree of generalization necessary to highlight findings and recommendations relevant to those active both in the production of creation, and in the marketing of CCS products. Faced with this challenge, our approach is to adopt as leitmotif throughout the study the concern to identify courses of action and bring them together into a coherent plan for building in Romania an attractive environment for the creative people - men of culture, intellectuals and entrepreneurs, so that their products can contribute to a more prosperous economy.

CCS represent 4.5% of the EU GDP and employ 3.8% of the EU workforce, with over 8.5 million people (EC 2011). In Romania, the same statistics indicates 5.93% and 4.48%, respectively ((Becuţ *et al.* 2011; data for 2009). The importance of analyzing the creative environment comes not only from economic reasons, as suggested by the statistics on the economic impact of the "monetization" of creativity, but also from its significant social value. The implications for public policy are obvious, both at macro level, and for local communities. Potential beneficiaries of this analysis make up therefore a large group, from policymakers (economic, social, urban, etc.) to local authorities, financing institutions, entrepreneurs etc.

The overall objective of the study is to highlight the growth potential of cultural and creative sectors in Romania and in the European context. Its specific objectives refer, on the one hand, to the estimates of the size of the sector, its business attractiveness and tendencies, and on the other hand, to the analysis of the supporting factors conducive to the development of creative industries, as leverage for future decisions of public policy in the field.

¹ **Valentin Cojanu** is Professor of Economics and International Business at ASE Bucharest. His papers cover the thematic area of trade and development: market integration, international specialization, competitiveness and international competition. He heads the Doctoral School in Economics and International Business since 2013 and manages the *Program of Microeconomics of Competitiveness* offered by Harvard Business School in the Faculty of International Economic Relations. In 2007, he founded the *Journal of Philosophical Economics*, covering areas of interest connected with the reorientation of economics towards landmark philosophical ideas about society and modern thinking.

Dragoş Nicolae Pîslaru, MSc., PhD is an Economist, having a Master in International Relations at the London School of Economics and a PhD at the National Institute of Economic Research at the Romanian Academy. After nine years of academic career and applied research at the Bucharest University of Economic Studies, the Romanian Centre for Economic Policies and the Applied Economics Group, he becomes a founding partner and general manager at GEA Strategy & Consulting S.A., where he coordinates numerous key projects of strategic consultancy, both in the private and public sector. Dragoş is an ardent supporter of the development of the entrepreneurship ecosystem in Romania, with a penchant toward creative industries and innovative businesses in technology. For that purpose, he coordinated Romania's involvement in a series of global initiatives and partnerships such as Global Entrepreneurship Network, Creative Business Cup, Get in The Ring or the technology accelerator RICAP. In December 2015 Dragoş joined the Government led by Dacian Cioloş in his capacity as State Adviser on Economic Issues. On a personal note, Dragoş is a yachting aficionado and enjoys raising his four sons.

Elena Botezatu is an Expert in Strategic Planning and European Policies, with extensive experience in elaborating and implementing development strategies at national, regional and local level, especially in terms of identifying and employing EU funds. She has worked as an expert within the European Institute of Romania, and has been employed in international projects, with the World Bank and the European Commission. Her preoccupation with cultural and creative sectors cover not only research and analysis but also direct involvement in the management of creative businesses, especially in the music industry.

The economic role of the cultural and creative sector

To highlight the economic impact of CCS at macro level, we looked at the sector's contribution to gross value added (GVA), its entrepreneurial dynamics (number of firms), employment, and turnover.

In terms of contribution to GVA (2009-2013), the added value brought by CCS in Romania had a positive trend with an increase of 82.4%, up from an initial value of 4.5 billion euros to 8.2 billion in 2013, higher than the overall GVA growth rate, which increased by only 17%. The Romanian environment looks more promising in relation to the European context. Thus, the share of gross value added generated by CCS has a level of 5.7% in Romania, while the EU-27 reached in 2012 only 5.1%.

The sector with the most significant development in terms of industry GVA is *computer programming, consultancy and information services business*, from 41.9% in 2009 to 57.0% in 2013. The next sector with an important contribution is *Creative activities, arts and entertainment; libraries, archives, museums and other cultural activities; betting and gambling*, having fluctuated during the review period, but increasing its share nevertheless, from 14.5% to 21%.

Considering the number of *firms*, four sub-sectors concentrate almost half (48.67%) of all firms active in the CCS. Among them, the leading sub-sector is *advertising* registering 5 652 active companies nationwide. If we gather together the IT services-related codes of activity (NACE subclass 62), a quarter of CCS firms (24.64%) belongs to these activities. Depending on the number of *employees*, the top CCS sub-sectors changes partly in the sense that the leading *sub-sector* is now *custom software*, which brings together more than a quarter of all employees in Romanian CCS (26.88 %). If you were to gather all the NACE codes of subclass 62, that would accrue to 37.95% of all CCS employees. The activities of *software development* led to a total of 18,319 new jobs created against a decline of 97,718 jobs at national level in the reference period. Remarkably, two sub-sectors, *creation of web portals* and *editing of computer games* experienced employment growth rates of 229% and 146% respectively. Finally, the *turnover* analysis of active companies confirms the top ranking of *custom software* with over a quarter of sector business, part of IT services activities of subclass 62 with 41.82%.

At regional level, 20 counties reckon for over 86% of the creative industries according to three variables (number of firms, employment, and turnover). Bucharest's share remains significantly higher than any other county. It is important however to note that the gap between the capital and other districts was reduced in the last five years. This was due mainly to the quick increase of Cluj's share of approx. 4.5 p.p. at the expense of Bucharest, which led to the obvious distancing of Cluj county compared to other counties.

Supporting factors of the cultural and creative sector's development

In the last years, CCS emerged gradually from the "shadow" area of public policies to hold a more central place in the strategic programming in Romania. Against the background of a noteworthy business dynamic, Romania included CCS among national priority areas for 2014-2020, while at European level their role gradually increased, not only as to financing, but also as a supporting factor of growth. With approx. 25 years of experience with financial support for the sector, the EU launched the *Creative Europe* program dedicated to the cultural and audiovisual activities in 2014-2020 and allocated to this end 9% more (1.46 bn. Euro) than current funding. For the first time, support is shaped also around transversal financial components that will extend credits and guarantees for all SMEs in the cultural and creative sectors. The legislative framework that has traditionally targeted industrial sectors increasingly reflects this new vision.

The CCS policy articulates itself around three areas of interest - *creative context, value recognition* and *commercialization*, all components that cannot operate independently, and this is a very important implication as regards the objective of creating high value cultural projects. We usually trace the active intervention of public policy to the segment "Market / Intellectual property", but how can this approach have any chance of being successful as long as the other two components are not working satisfactorily, moreover, not working at all? Despite recent positive achievements, the CCS environment shows that dysfunctionalities really exist at all three levels.

In the *creation* area, general societal changes leave their mark on the CCS prospects. If until recently the use of creative resources has been discussed almost exclusively in terms of a *national* setting, the national character manifests currently either in participating in the *global* circuit of production, or in the mode of capitalization of *local* factors. This novel framework in which *creation* becomes apparent still has to find its place in policy design. For the time being, the paradigm shift is found only in the exclusive focus on *local* characteristics, which is nevertheless a big

step forward from the nationalist tones of the communist era; however, the *global* vision is absent from our strategic directions, usually being replaced by an *external* perspective, but the distinction is essential.

At the *value reception* level, Romanian players are active on the global stage with more or less success, depending on the influence of disparate factors. A case in point is provided by the singular support among economic sectors in Romania granted to activities of creating computer programs that place them on the map of global competition. The benefits are visible though only in the first stages of the value chain – e.g. manufacture under license, testing, project management, and outsourcing, while skills required beyond the remit of current favorable regulations, such as designers, digital artists, product managers or sales representatives, are not yet matched from the domestic market. Central authorities have gradually created a system of value promotion based on prioritization and open funding (transparency, competition, and “peer-review”). Some local economies are more advanced in preparing a stimulating environment. Counties such as Timiș, Cluj, Mureș are known to adopt a system of non-refundable, transparent grants designed primarily to support and promote local cultural identities, artists and cultural initiatives, and to address the needs of local communities. For society at large, education, professional training, cultural offerings by age all indicate areas of action to be built from scratch. The audience is receptive, but not necessarily more educated. Suggestively, the 2015 edition of the Cultural Barometer includes a chapter entitled “Performing Arts: between literacy and elitism“.

In the *marketable* domain, the CCS’s business model does not lend itself to generalizable support policies. The practice of promoting and funding CCS in Romania looks somewhat disconcerting because the existing studies point to a need for better policies as to the financing and procedural stages of allocating money, rather than the amounts actually disbursed, for integrated policies and creating appropriate institutions; *how* and not *what* to promote or finance is a priority for actors in the sector. For example, funding the film industry is one step forward by introducing the competition-based system, but also one step backward because one cannot apply an effective mechanism of bringing the artistic product to the market. There are questions regarding the consistency of the priorities identified at national level, but also on the ability to follow a systematic policy.

Recommendations and prospects for sector development in the European context

We place our recommendations in *three areas of action* for taking advantage of the cultural and creative assets available to Romania.

The new themes of smart growth and knowledge economy, research and innovation, are all stimulated by creativity and therefore we believe that the first direction lies in **the effective recognition of creative resources like economic resources**, as follows:

- Economic planning should correct the neglect of considering resources of creative impact and include them in an integrating vision of competitiveness next to those already taken into account (i.e. spending on research and development, social economy development, computer programming);
- Institutional development of interdisciplinary working groups should be created on the full range of creativity imprint - humanities, but also cultural and scientific research, technological development, religious events;
- Identifying and attracting creative resources in regional development strategies lead to strengthening the social fabric of local economies and community development, to integration of vulnerable groups and to inclusive well-being;
- It is necessary to diversify and multiply the financing instruments - banking and non-banking, grants or loans. In this respect, the recognition of intellectual property, creativity valuation and inclusion of intangible capital in the assessment of funding criteria would be a much needed step forward.

The second direction consists of the **shift from national to local and global in strengthening the cultural competitive environment** by considering the following:

- The consolidation of cultural management at local level is conducive to encouraging the sector projects thanks to the cultural value they bring to society: cultural revitalization of depressed areas; introducing cultural traditions to the chain of value creation; reviving crafts and local image; preservation of heritage, intellectual, artistic or industrial;
- Support mechanisms actually work in the logic of being connected as close as possible to *the center of gravity or interest* for innovation and thematic directions, and this is done globally rather than nationally most of the time;

- The affirmation of belonging to different segments of the global creative pursuits becomes attractive for international recognition;
- CCS policy is ultimately a component of *soft-power* policy, part of a national strategy for public and cultural diplomacy (on the long and medium term).

The solution to overcome the trap of a vicious circle – the lack of economic resources obstructs creative sectors, and this handicap provides limited resources for growth – may consist of continuous orientation towards strengthening basic ingredients of growth, **education, highly skilled resources, and cultural entrepreneurship** by:

- Adding to the labour market skills needed for an improved positioning on global value chains;
- Attracting to the labour market skills that were not formed primarily with a view to culturally entrepreneurial vocations (e.g. artists, artisans, researchers in science and technology, economists).

In formulating a final conclusion, we can say that these lines of action may lead gradually to shaping initiatives of global resonance, which would mark the symbolic transition from the status of a country with a creative population, but insufficiently attractive to creative people, to a country with a recognized position on the map of global cultural production. We draw attention subsequently to a set of three possible initiatives through which we can achieve that goal in the foreseeable future.

One way of action is the ***cultural component of the programme of Romania as holder of the Presidency of the Council of the EU from July to December 2019***. The context is particularly favorable. By that time, the Romanian Cultural Institute's 2016-2019 project will be finalized, which can be also timing from the perspective of completing the process of adjustment to and the start of a different positioning at global level. On the other hand, the European Union will be in full process of strategic planning for the period post-2020.

The following two initiatives are naturally circumscribed to the European Union Council's call to outline "a comprehensive strategic approach to boost competitiveness and development of cultural and creative industries."² The Council remarks at the EU level, and this study confirms for the example of Romania, that CCS are integrated in the programming documents in a manner that continues to individualize them rather than to highlight the manner in which they can contribute as effective resources to the creation of market value. There is a need, therefore, that should be capitalized by the Romanian authorities into the establishment of a working group on ***developing new methodologies to measure cultural and creative crossovers to other industries*** in order to better capture their innovative input, and understand their wider impact to economy and innovation. Economic planning, competitive market positioning, business strategy, should be all taken to account for the manner in which creative resources are important for their success.

The private sector in turn must become an active initiator of directions to transform the creative environment. There is an already well-established expertise at the EU level in best practices for creating creative partnerships - institutional forms that help to transfer cultural assets into traditional sectors of the economy. The role of companies or entrepreneurs can be highlighted by ***actions to promote cultural and creative clusters and networks*** at regional level in order "to boost cultural and creative exports and improve access to new markets."³ The road ahead has been opened up in several directions: see for example the efforts of capitalizing intangible heritage in the Balkans; the project dedicated to cultural marketing again in the Balkans, or the integration of research in nuclear physics in Măgurele in the area of science, Laser Valley, with links to proximate similar centers in Bulgaria. All these projects show that it is possible to aim towards a European coordination of cultural initiatives. But, being in resonance with European or global values is a great asset that becomes viable only through an institutional mechanism capable of overcoming the present circumstantial handicap.

² Council conclusions on cultural and creative crossovers to stimulate innovation, economic sustainability and social inclusion (2015/C 172/04) available online at [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG0527\(03\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG0527(03)&from=EN)

³ *Ibidem*.

Study No. 4

The Juncker Commission Investment Plan and its potential impact on the Romanian economy

Authors¹: **Lucian Liviu Albu** (coordinator)
Adrian Cantemir Călin
Oana Cristina Popovici
Daniel Ștefan Belingher

The main objective of this study is to identify the potential impact of the Investment Plan on the Romanian economy and to formulate a series of public policy recommendations, in order to optimize the functioning of the European Fund for Strategic Investments (EFSI) in Romania and to maximize the impact of the investments on the economic growth of our country.

The research is structured in six sections, grouped in two main parts. The first part of this study analyses the Investment Plan's implementation, its functional mechanism and its main characteristics compared to other financing sources. The second part focuses on the Romanian economy analysis, and here we have emphasized the Juncker's plan implications and the required public policy measures.

¹**Acad. Lucian Liviu Albu**, Senior Researcher (SR. I), Professor and General Director of the Institute for Economic Forecasting, Romanian Academy, Chief Editor of Romanian Journal of Economic Forecasting, member of the Fiscal Council, member of the National Statistical Council, member of the Council of the Doctoral School of the Bucharest University of Economic Studies, has as main fields of interest macroeconomics, economic modelling and forecasting. His experience includes activities as visiting professor/senior research fellow at universities and research institutes from Austria, Belgium, Bulgaria, China, Croatia, Czech Republic, England, Finland, France, Greece, Hungary, Iceland, Israel, Italy, Malta, Moldova, Montenegro, Netherlands, Poland, Portugal, Russia, Slovakia, Slovenia, Spain, Switzerland, Taiwan, Turkey, and USA. He participated as partner or coordinator of national research teams in more than 30 international projects and in more than 40 national projects. Mr. Albu has published more than 30 books and monographs, more than 300 articles and chapters in books, and more than 100 papers presented at international conferences.

Adrian Cantemir Călin, Senior Researcher (SR. III) has been a member of the Institute for Economic Forecasting, Romanian Academy since 2013, focusing on research areas like: quantitative finance, risk management (especially credit risk modeling), financial derivatives, monetary policy, quantitative easing and tapering, and macroeconomic forecasting. He holds bachelor degrees in both International Business and Economics and Finance and a Master's degree in International Business Management. He obtained his PhD. degree in 2013 with a thesis on *Credit Risk Assessment in Central and Eastern Europe*, which represents his main field of interest and expertise. After this point, Mr. Călin completed his postdoctoral studies in the Romanian Academy, investigating the impact of unconventional monetary policies on the dynamics of the financial markets. His experience includes five years of teaching activity at the Bucharest University of Economic Studies, Department of International Business and Economics, teaching seminars and lectures on the following subjects: *Risk Management, International Financial Markets, International Investments, International Business Environment, International Negotiation, and Foreign Trade Techniques*.

Oana Cristina Popovici is Scientific Researcher at the Institute for Economic Forecasting, the Romanian Academy. She obtained her PhD degree in 2013 with a thesis on "Foreign direct investments analysis in the new European Union member states", in the field of International Economics and Business. She continued her research with the postdoctoral studies, completed in September 2015 with a study on "The impact of international competitiveness on foreign direct investments". Currently, she is an Invited Professor at the Faculty of International Economic Relations. Her main topics of interest are: foreign direct investments, public policies, economic competitiveness and European economics.

Daniel Ștefan Belingher has been since 2015 Research Assistant at the Institute for Economic Forecasting of the Romanian Academy. His main research fields are: crisis theory, macroeconomics politics and quantitative modelling (econometric techniques and fuzzy models). He has a degree in economics and also has a Master degree in European Economy with the Faculty of Economics at the Bucharest University of Economic Studies in Bucharest, Romania. He obtained the Doctor degree at the end of 2013 at the same University, with the Ph.D. Thesis "The Coherence of Macroeconomic Politics under Crisis conditions". Till present he is the author of other numerous scientific works, published in indexed journals in international databases. Also, he participated to various international conferences and seminars.

Part I. Juncker's Commission Investment Plan, EFSI's functioning and the differences between The Plan and the traditional financing sources

The Investment Plan of the Juncker Commission has been launched in a critical moment for the European Union: a dramatic decrease in investments with 15% in 2014 compared to 2007, characterized by a poor risk appetite in the absence of private investments. In this context, the aim of the plan is to mobilize investments up to 315 billion Euro, from public and private sources, based on EU's warranty of 21 billion Euro, in order to relaunch the economic growth and to support the investments made to the real economy. In this way the necessities of the economy will be covered on the long run, and the growth of the competitiveness will be stimulated.

The investment plan is based on three main pillars:

- **Mobilizing finance** for investments in EU strategic sectors and increasing the access to financing for SMEs and for medium-size companies with less than 3000 employees. The financing is mainly given through EFSI, the new fund created at EU's level, which aims investments with higher risk level, for which the access to financing is either reduced, either not available. At EFSI's foundation lies the 21 billion Euro warranty given by the EU and EIB. The European Commission estimates a leverage effect of the fund of 1:15, this meaning that a Euro granted through this warranty should generate 15 euro of investments in the real economy. SMEs and small enterprises with medium capitalization are financed through European Investment Fund (EIF).
- **Supporting investments in the real economy** for this purpose, the European Investment Advisory Hub (EIAH) was launched in order to offer technical assistance and to encourage the cooperation between the European Commission, the EIB group and the National Promotional Banks, for each member state. Also, at the end of 2015, the European Investment Project Portal (EIPP) is planned to be launched which will enable the online submission of the investments project, asking EFSI financing.
- **Improving the investment environment** in the whole Union, by adopting measures that will be applied at a *Community level* (e.g. Digital Single Market, Energy Union, Capital Markets Union and improving the financial markets regulations, the economic governance and the business environment in the EU) and also, *for each member state* (insuring clearness, predictability and stability of the legislative framework and improving the quality of institutions).

Member states have the possibility to contribute to EFSI either directly, or through National Promotional Banks, with the opportunity that these contributions are not taken into consideration in debt calculation and thus do not add pressure on the national budgets. By September 2015, nine member states decided to support EFSI through a contribution of 43.3 billion Euro. It is expected that these funds will help around 190,000 SMEs and through the 2,000 potential investment projects sent already by the member states to EFSI (worth 1.3 trillion Euro) 1.3 million jobs could be created.

The comparison between the traditional financing sources, which are represented by the European structural and investment funds or EIB's financing, emphasized EFSI's main characteristics and its immediate necessity for the Romanian economy, which is facing the problems that are compensated by this fund.

Firstly, EFSI addresses the same fields that may be financed through European structural and investment funds or EIB, but targets the projects with a higher degree of risk that would have not been financed in normal conditions and the projects that are facing market malfunctions – they cannot access financing from other sources. This way, major projects, such as transport and energetic infrastructure, can benefit by EU's warranty through EFSI.

Secondly, EFSI does not have to be managed by each member state; therefore, Romania does not need a new institutional entity, but only to improve the existing ones or to adapt and modernize the legislation. In accessing the financing, an important role is held by the National Promotional Bank, which is capable of channelling the investments to the fields where they are needed the most. Hence, the task of the member states is to implement an attractive environment for business and investments, to adopt a legislative framework so that the public-private partnership can become functional, having the role of supporting the private investments initiatives, and to have a National Promotional Bank and to launch investment platforms.

Thirdly, there is a large mass of EFSI beneficiaries: the access to these funds is not restricted only to the public sector entities or companies, but is also available for the funds and investment platforms.

In addition to this, every applicant can upload his application online, so the bureaucratic procedures are significantly reduced. Moreover, the Commission and EIB are making available to the states and to all potential beneficiaries a training and a consulting platform, which offers technical assistance for the development of investment projects and also, permits the cooperation between member states entities, so they can achieve regional level investments.

Having in mind the reasons mentioned before, we consider EFSI as being complementary for the existing financing sources and representing a necessary financing tool for the Romanian economy. For its implementation, efforts from the side of the public policies makers are necessary to adapt the current legislation and to adopt the right regulations and favourable measures, in order to attract EFSI financing. We cannot state that either of the recalled sources is better than the other for the Romanian economy; EFSI is addressing another type of beneficiaries and implies a different managing tool, compared to the structural funds. Also, focusing on a single financing source would not have a positive outcome for the Romanian economy – e.g. only on structural funds – considering the inefficient management and the low absorption rate and also the need of legislative alignment to the new private European financing opportunities, such as public-private partnerships, funds and investment platforms.

Part II. The implications of the Investment Plan for the Romanian economy

The second part of this analysis starts with a short description of the investment stringency in the Romanian economy. In the absence of investments, there is a risk of deepening the gaps in key sectors, such as infrastructure, technological development or innovation, between Romania and its neighbours. Romania needs the resources provided through EFSI, in order to hurry the catching-up process. For instance, compared to its neighbours, Romania holds the last place in infrastructure's quality, health, primary and secondary education, vocational training and the second to last place in technological development, business development and innovation.

Furthermore, Romania is facing a decline in both public and private investments: gross formation of fixed capital (the goods purchased to be used in the production process) dropped in the private sector with 44% in 2009, compared to 2008 and with over 20% in the public sector, for the same period. Also, in 2013 and 2014 the private investments are continuing to drop; moreover, in 2014, the public investments were lower compared to the previous year. Worrying is the fact that the private sector is manifesting a reduced interest for the Juncker Plan, as it is visible from the event study conducted in our research. This lack of reaction may be caused also by the poor development of the Romanian capital market, but also by the lack of means through which the investors can access the granted funds.

Therefore, we have structured the public policy recommendation, by taking into consideration:

- The measures that are needed in order to optimize EFSI's functionality in Romania;
- The measures that are needed to maximize the investments' impact over the economic growth in our country.

1. Public policy measures for EFSI's functionality in Romania

Regarding the first type of measures, in order to access EFSI, the member states have to be well fitted to support the private initiatives and to intensify public-private partnerships. Based on EFSI's functioning modality, we have identified three main fields in which public policy measures must reinforce the public-private cooperation and the private investment actions: supporting PPPs, development of the funds and investment platforms, implementing a National Promotional Bank.

To access the financing through EFSI, it is a must for our country to adopt public policy measures that foster PPPs, such as:

- **Adopting an efficient and functional regulatory framework for PPPs**, in accordance with the European regulations, according to the best practices of EU's countries, which should regulate the conditions of the PPP's institutional contract. At present, only the concession contract is regulated, without having clear results from the attempts of implementing PPP institutional contract. This way, we can consider the creation of a new entity with

mixed public-private capital, which should be focused in financing the public project. Such practice is widely used in Europe, where the amount of transactions done through PPP, in 2014, was in total of 18.7 billion Euro, growing with 15% as compared with 2013. In addition to this, transactions closed through PPPs in Europe, are mainly oriented to the sectors that are fundamental for Romania: transport and transport infrastructure, health, environment and education. Regulations affecting the PPPs must be clearly specified, transparent and easy applicable. Moreover, the continuous review of these regulations is recommended in order to ensure the timeliness, cost efficiency and the accordance between the consistency and delivering capacity considered as a part of the public policy, based on private sector's signals and also based on practical experience.

- **Creating a specialized entity, which has the role to handle the process of PPP establishment** and which is capable to select, to prepare, deliver and manage PPP projects. This entity may be built on the existing structure of Department of Foreign Investments and Public-Private Partnerships (DFIPP), which is part of the current governmental apparatus, but it must show a higher degree of visibility and be endowed with specific characteristics, so it can ensure PPPs implementation. Best practices shown at the European level are suggesting three specific functions for the PPP entity:

- The first one is referring at supporting the PPP policies and its connected activities, such that the PPP entity be in charge of coordination of PPPs activities for the governmental apparatus and ministries, to be involved in reforms and coherent laws regarding PPP activities and in preparing relevant materials in order to conduct and prevent potential PPP problems.

- The second function refers to the support offered in delivering the PPP project; this means offering counselling and expertise to the authorities interested in PPP management;

- The third function consists in approval and quality control during the implementation of PPP project (PPP launching, PPP acquisition etc.)

- **Adding transparency to the projects that can be realized through PPP** by supplying the private sector with a potential list of projects. The list should be made according to the country strategic objective and permanently updated.

- **Implementing PPP programs** that should reunite several individual projects, which can be made through PPP and to deliver them in a coordinated manner. We are referring here to smaller and less visible projects to the business sector. The advantage of this kind of procedure consists in process and documentation standardization. In addition to this, projects' implementation is coordinated by a team of specialists.

The investment funds and platforms are among EFSI's main beneficiaries, but, unfortunately, their presence on the Romanian market is still very low. The practice of investment funds and platforms is widely spread in Europe, through crowdfunding services, to such extent that Italy and Great Britain have an updated legislation, which allows this kind of investments. In their absence, Romania is in danger of living without financing innovative projects, so much needed for the economic development. These trends are reclaiming a series of policy measures in Romania, which are further reported:

- **Creating an investment fund with state capital**, focused on the real economy investments, which should target the priority sectors for the Romanian economy development and will guide the investments to the strategic sectors. State's participation will give credibility and this will facilitate the contribution of private investors. At present, Romania does not hold a fund of this type.

- **Establishing an investment fund in state's private property**, through which the state can be able to make capital contributions in cash in some companies as shareholder, in order to maintain influence over them and to access further financing through EFSI. Regarding this, the law postulates that the state can make capital contribution solely in properties, situation which generated the past cases where the state lost the majority. This measure can be considered useful over a longer period, not referring here only to the years of Juncker's Plan implementation.

- **Creating investment platforms (hubs)** by using crowdfunding, in order to connect the financing supply with the demand for financing. This represents an advantage given lower bureaucracy. State's involvement can be realized by managing the online platforms that are used to facilitate the interaction between supply and demand

and supervising companies' integrity. This measure can be considered optimal, as long as Romania can benefit of consulting for launching these platforms, through EIAH.

- Adapting the regulatory framework in **order to give incentives to the companies which are investing in this type of funds**; when we are using “incentives”, we are referring here to either financial incentives or other kinds of incentives according to the European practice.

The public policies measures claimed for developing the investment funds and platforms are numerous and there is the risk that given the long time needed for the regulatory framework approval their implementation might be postponed and as a consequence, Romania might lose the financing through EFSI and the training offered by EIAH. Therefore, we want to emphasize the urgency in launching of such measures.

Moreover, the implementing of the Investment Plan requires a National Promotional Bank in every member state. These banks are representing EFSI's potential beneficiaries, being able to redirect the financing to the sectors where the market is malfunctioning and where there is a low financing offer from the side of private actors or to the sectors where the private sector should not interfere, as a result of a knowledge about the stage where enterprises and investors are acting. The first required step for Romania should be to finish the regulatory framework, which stipulates that the EximBank can be considered a National Promotional Bank, such that it could start collaboration with EIB and access financing through EFSI. Also, our recommendation is to perform an analysis on which market's financing malfunctions might be observed and on which EximBank's activity can be well documented. As a result, the current operations might be expanded, for instance in the field of innovation financing or in the field of research and development financing.

2. Public policy measures required to maximize the Investment Plan's impact on the economic growth in Romania

In order to determine the second type of required measures, we used econometric tools. Based on the results, we have identified that the capital stock growth has a positive impact over the economic growth in Romania. Our results show the fact that, in order to support an economic growth similar to the present one (almost 3%), the capital stock needs to growth with approximately 3 percent per year. Considering the persistent gaps between Romania and its neighbours, our conclusion is that there **is a certain urgency in implementing a viable strategy to attract investments**, in order to create a positive shock in the investments variable.

In addition to this, another model was built in order to be able to prioritize the main investment fields capable of generating the biggest positive externalities in our economy. For instance, our objective was to answer the following question: “Are the investments made in the transport sector able to generate a higher education level for the population?”

Therefore, we have found out that **the investments should be oriented to three essential fields, capable of generating the most important effects on the Romanian economy**:

- 1. Supporting the industry** (through investment innovation, R&D and IT&C);
- 2. Developing the energetic sector;**
- 3. Developing the transport infrastructure.**

Consequently, considering the Juncker Plan, the projects that target these fields should be considered priorities. Direct effects, generated by stimulating investments in these fields are: the creation of new jobs, the development of the transport and energetic infrastructure and the expansion of the water and sewage network. By directing the investments to the above-mentioned sectors, we have observed indirect growth effects for: the educational level, the development of research and innovation and the development of the hospitality industry (tourism and related activities). We consider that this model can represent a starting point in the perspective of the public policy decision makers for the prioritization, in the context of the Juncker plan, of the investments areas that are capable of generating important positive externalities.

Study No. 5

The impact of the new measures against terrorism, proposed at European level, on the freedom of movement

Authors¹: **Simona R. Soare**
Claudia M. Postelnicescu

Executive Summary (Chapter I and II – contribution of Simona R. Soare)

The main objective of this study is to analyse the implications of the new set of counter-terrorist measures that the European Union has adopted in 2015 on the political principle and the practice of the freedom of movement within the European Union. More specifically, the emphasis is on the direct and indirect implications this new set of European counter-terrorist measures may have on the Member States in general and on Romania in particular.

The study is structured as a collective volume, with contributions from the two authors, Simona Soare and Claudia Postelnicescu. The two contributions are very different in their approach of the topic at hand, in the conclusions they underline concerning the essence and fundamental nature of the challenge lying before the European Union, as well as in the implications the new set of counter-terrorist measures may produce on Member States and their citizens' freedom of movement.

However, such an approach is not in itself without merit: it is an example of the debate at large on this particular issue at the European level. Moreover, the study emphasizes that there is merit in continuing the academic and practitioners' dialogue on the matter, without being discouraged by the lack of consensus or common conclusions, for solutions might still be discerned from emphasizing the different points of view involved in the debate on how to recast the balance between security and freedom in Europe and how to recast the balance between sovereignty and security within the European Union.

The research methodology of the collective study is an interdisciplinary and mixed one (quantitative and qualitative alike) and rests on a large and varied bibliography made up mainly of primary sources, but also academic research and think tank resources.

The first part of my contribution is dedicated to a review of the changes in the terrorist threat that have occurred mainly between 2011-2015. I focus especially on the phenomenon of the foreign terrorist fighters originating from the European Union as a new type of threat that the Europeans are confronted with, as well as on the relations between this type of security threat and associated security risks and challenges such as violent extremism and

¹ **Simona R. Soare** holds a PhD in Political Science (International Relations, 2011) and is an International Exchange Alumni of the Department of State of the United States of America. She has authored a long list of books and journal articles on topics related to European and transatlantic security, military capability building programs, etc.

She is beneficiary of the project "Doctoral and post-doctoral scholarship for young researchers in Political Science, Administrative Science, Communication Science and Sociology", POSDRU/159/1.5/S/134650. This contribution reflects the personal opinions of the author and does not reflect or imply any official position of the institutions she is associated with.

Claudia M. Postelnicescu graduated from the Law School at the University of Bucharest, and holds post-graduate degrees in International Relations (MA – Faculty of Political Sciences, University of Bucharest), European Studies and Globalization (MA – European Research Institute and POLSIS, University of Birmingham, UK), Dramatic Writing (MA – Faculty of Theater, University of Dramatic Arts and Cinema Bucharest). She is a PhD candidate, external, at the Institute of Political Sciences of University of Tübingen, Germany, with an interdisciplinary research between law and security studies on European identity. She works as a lawyer in the Bucharest Bar. She collaborates as a freelance publicist with a few publications and platforms: *Contributors*, *Adevărul*, *Europunkt*, *Lapunkt*, *Revista 22*, oth. She got involved in civic-political projects for the changing of political class in Romania and for the rule of law. This contribution reflects the personal opinions of the author and does not reflect or imply any official position of the institutions she is associated with.

Disclaimer: The current study does not reflect the common and unitary opinion/position of the two authors, but their own respective points of view and specific arguments. The two authors assume their responsibility only for their own personal contributions and do not automatically agree with nor claim any responsibility for the accuracy and faultlessness of facts, language, objectivity and political correctness of the content and opinions present in the other author's contributions.

radicalisation, illegal migration, cybercrime, transnational organized crime, etc. which are often used by terrorists to promote their extremist ideologies, recruit new adepts, hide, travel, gather information pertinent to training and target acquisition, etc. Because of this type of hybrid security threat, it is urgently needed that the European Union reconsiders the foundations of its response strategy for more efficient results.

The second part of my contribution to this study has two pillars of analysis. The first focuses on the new set of counter-terrorist measures adopted in 2015 by the European Union. In particular, I argue that threat perception is not uniform among the Member States with respect to the intensity and scale of the terrorist threat represented by the foreign terrorist fighters. This explains the great diversity of measures that Member States themselves, having first responsibility in the fight against terrorism, are currently implementing. However, at the European Union level these measures are complementary and coherent, although work is needed on their correlated implementation. On the other hand, I compare the 2015 set of European Union counter-terrorist measures with the American counter-terrorism strategy of 2014 and highlight the differences and similarities between the two strategic visions.

The second pillar of my analysis focuses on the relation between these new legal measures implemented by the European Union (and the Member States) in the fight against terrorism and the freedom of movement within the EU. The conclusion I reach is that, albeit some of the EU's 2015 counter-terrorist measures are controversial and criticized, the entire counter-terrorist package has ingrained the fundamentals of the debate at hand, i.e. ensuring as large a degree of liberty to movement (as well as other liberties) for the European citizens as possible within the reasonable and necessary limits set by the pressing need to counter an increasingly violent, frequent and intense terrorist threat in and around Europe.

Executive Summary (*Chapters III and IV – contribution of Claudia M. Postelnicescu*)

This analysis was designed before the series of terrorist attacks and/or threats in Paris, Brussels and Amsterdam that took place during the year 2015, when it became clear that Europeans are confronted with a hybrid, unconventional war, one extremely difficult to contain and anticipate. The design of new measures and new strategies for combating these threats was a high priority on the agenda of the European Council during various reunions in 2015.

The refugee crisis was added to the security risk and terrorist threats, in the summer of 2015. From that moment, the analysis of the impact of counter-terrorism measures on freedom of movement of the European citizens gathered new dimensions, along with the new events, information and decisions of European leaders emerging in the public space. The year 2015 remains a significant one, from the point of view of resetting certain policies, approaches and paradigms, similarly with the year 2001 after the 9/11 attacks in the US.

The EU has been confronted in the year 2015 with unprecedented crises, on many levels and these redesigned the EU strategy for the next years on internal and external security, foreign policy and common policy on migration, European agenda on counter-terrorism, European Agenda on borders management. The impact of those crises was profound, destabilising two fundamental EU agreements: Schengen and Dublin. The revision of these two agreements and their future structure is under discussion, a revision plan will be debated during 2016 in the European Council with leaders of the Member States. Meanwhile, the role of the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, in collaboration with the President of the European Council has become more apparent and it denotes the stronger role the EU is ready to play in world affairs, even though for the moment there are some Member States with a larger part in determining a certain foreign policy approach or another and there is no European consensus regarding the transfer of sovereignty on common EU security and foreign policy.

The migration crisis revealed extremely abruptly latent tensions of vision and approach between Member States on common security issues. The Eastern European front formed by the Czech Republic, Hungary, Slovakia and Romania has firmly stood against an unconditional solidarity regarding migrants, while Germany largely opened its borders to the Syrian refugees which ended by unbalancing the European mechanisms of registration of third-countries' citizens and the obligation of registering them in the first country of entrance according with Dublin III. The chaos generated by the lack of control to the external and internal borders of the EU determined a series of unilateral measures taken by some Member States, which reintroduced control on their borders and suspended Schengen. Also, the lack of minimal cautions regarding the receiving of a large number of refugees from Syria and other third states raised the security alert very high; despite all these, and regardless of some terrorist attempts

having been dismantled, in November 2015 an extremely vicious coordinated and well thought attack ended with the death of 193 people in Paris. The French authorities have been overcome by the situation, marking a generalized failure of the intelligence apparatus. The kamikaze attackers within the European territory proved to be European citizens, second or third generation immigrants.

In this new security context, the pressure on the fundamental principle of the European Union, freedom of movement, is becoming extremely strong. The solutions regarding an adequate answer to the need to guarantee protection and safety for the European citizens and at the same time on the manner in which freedom of movement can be preserved, without restraining or diminishing liberties that are core values of Europeans are hard to find, particularly under the need to respond humanly to an unprecedented crisis of the refugees coming from the Middle East, Afghanistan and Africa.

Europe finds itself at a turning point, where it needs to develop rapidly, under the pressure of major events, an adequate long term response to some extremely complex global problems. The geopolitical crisis of the Middle East, between Iran and Saudi Arabia, with Syria and the Israeli-Palestinian conflict in the middle and the ambiguous position of Turkey generates a continuous migrations flux to Europe, which raised already major security risks. On this background another European value is reconsidered: freedom of expression. There are voices that draw attention to the tension between freedom of expression, non-discrimination and hate speech, through the risk posed by the escalating far right movements that spread a xenophobic discourse, anti-Islam, anti-migration and anti-refugees.

My part of the research analyses all these events, tendencies and counter-tendencies showing the possible sources of conflict for the Union and possible solutions within a very volatile and dynamic reality. The last part of the analysis is looking on Romania and its role within the actual European and geopolitical context, with a critical analysis on options already made and a few recommendations for the future, touching upon topics such as Schengen integration and how Romania can become an expertise provider in FRONTEX, in the counter-terrorism fight and an equilibrium factor in the European Council and in the external and security policy of EU.

Bd. Regina Elisabeta nr. 7-9, Sector 3, București, România
Telefon (4021) 314 26 96; Fax (4021) 314 26 66
E-mail: ier@ier.ro
Website: www.ier.ro

ISSN 1843-1372